

GİRİŞ

Bankalar fon arz edenlerin ve fon ihtiyacı olanların bir araya geldikleri bir oyun sahasına benzetilebilir. Bu oyundaki taraflar için top ise sermayedir. Bankacılık için bu kavram o kadar önemlidir ki; eğer sermaye yeterli değil ise parasal hedeflerin sahibi her kesim için beklentilere ulaşmak zorlaşır.

Bankacılıkta sermaye, diğer firmalarda da olduğu gibi, üç önemli fonksiyona hizmet eder. Birincisi; sermaye, beklenmeyen kayıplara karşı bir tampondur. İkincisi; özsermaye; yönetimin, riski hissedar (ortak) bakış açısıyla yönetmesi için zorlayıcı bir unsurdur. Üçüncüsü; yeterli düzeyde bir özsermaye, bankaya borç verenlere, bankadan fayda sağlayabilecekleri veya en azından zarar göremeyecekleri sinyalini verir.

Bu bağlamda, mevduat sigortası ve sermaye düzenlemesi kavramları arasında sıkı bir ilişki vardır. Mevduat sahipleri ve yatırımcılar banka yöneticilerinin aşırı risk almalarını istemezler. Ancak, bankalar da kendi faaliyetlerinin riskleri hakkında mevduat sahiplerinden daha fazla bilgiye sahiptirler. Mevduat sahipleri, bir bankanın kötü ancak diğerinin iyi olduğunu belirleyebilecek unsurları sıralama konusunda sınırlı bir bilgiye sahiptirler. İşte mevduat sigortası, bahsedilen bilgi asimetrisinin ortadan kalkması için oluşturulmuş bir sistemdir. Bankalar finansal açıdan diğer ekonomik birimlere göre çok daha fazla risk taşıdıklarından, mevduat sahipleri de bankanın finansal açıdan ne kadar sağlıklı olduğu ile ilgili en ufak bir şüphe duymaları durumunda mevduatlarını çekmek için bankaya müracaat

ederler.¹ Sermaye yeterlilik kriterleri; bankanın risk alırken sahiplerinin de koydukları sermayeyi riske etmelerini sağlamaya yönelik kurallardır. Bu şekilde, banka yöneticilerinin kontrol edemeyecekleri düzeylerde risk almamaları, mevduat sahiplerinin yatırımlarını suistimal etmemeleri ve bankaların da faaliyetlerinde kapitalizmin kurallarına uygun davranmaları amaçlanır.

Basel I Uzlaşısı, 1988 yılında, bankaların sermaye yeterliliklerine standartlar getirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ne varki zamanla, Basel I finansal gelişmelerin gerektirdiği standartları tamamıyla kapsamayan bir uygulama olarak kalınca "Yeni Sermaye Uzlaşısı" adıyla anılan Basel II standartları ortaya konmuştur. Bu standartları, İsviçrenin Basel şehrinde, Basel Komitesi (Ödev içerisinde "Komite" olarak anılacaktır) olarak bilinen bir grup yaratmıştır. Bu oluşumun içerisinde üst düzey bankacılık kadroları ile çeşitli ülkelerden merkez bankaları bürokratları bulunuyordu. Bu ödevin konusunu oluşturan ve Basel II olarak anılmaya devam edilecek olan standartlar bütünü, bankacılık sektöründe yeni uygulamalar ve yeni kavramları beraberinde getirmiştir. Bunların başlıcaları; kredi derecelendirme süreçlerinin kalitesini arttırıcı uygulamalar ve operasyonel risk olarak anılan yeni bir risk kavramı anlayışıdır.

Basel II bankacılık sektöründe yeni tartışmaları da beraberinde getirdi. 1999 yılında yeni sermaye uzlaşısının tanıtılmasından, uygulanmasının kabul edildiği 2004 yılına kadar komite, akademik çevreler ve ülkelerin merkez bankaları ve düzenleyici kurumları bu konu üzerinde bir çok araştırmalarda bulundular. Bu çalışmanın amacı ise, Basel II'nin ne olduğunu iyi analiz ederek gelişmekte olan piyasalarda ki etkilerini tartışmaktan ibarettir. Basel II ile birlikte Türk Bankacılık Sektörü'nde nelerin, nasıl değişeceği ve bu değişimlerin sektöre ve ülke ekonomisine ne gibi etkileri olacağı metnin akışı içerisinde odak noktası olmuştur. Birinci bölümde Basel I genel olarak anlatılarak neden finans sektörü için yetersiz kaldığı irdelendi. İkinci bölümde Basel II değerlendirilirken, üçüncü bölümde ise gelişmekte olan ülkelerde karşılaşılan problemlere yer verildi. Dördüncü bölüm Basel II'nin Türkiye'de uygulanması üzerine yoğunlaşmıştır.

¹ Marc Saidenberg and Til Schuermann, The New Basel Capital Accord and Questions for Research, Federal Reserve Bank of New York, May 5 2003, SF.1

BÖLÜM I

BASEL I

I. Uygulamanın Kapsamı

1998 yılında Basel Komitesi, G-10 ülkelerinde uygulanmak üzere asgari sermaye yeterliliğini uluslararası faaliyet gösteren bankaları için zorunlu hale getiren "Yeni Sermaye Uzlaşısı" adıyla anılan yeni bir çalışma meydana getirdi. Çeşitli çevrelerce karşılıklı görüş alışverişlerini takip eden kısa bir süreden sonra oluşan son taslak, tüm üye ülkeler tarafından kabul edildi. 1998 yılında meydana getirilen Basel Standartlarının amaçları şöyledir; birincisi, yeni çatı uluslararası bankacılık sisteminin güçlenmesi ve güven kazanmasını sağlayacak; ikincisi, yeni çatı uluslararası bankalar arasında ki rekabet dezavantajlarını gözetmek suretiyle uygulamalarda adaletli ve tutarlı olacaktır.² Bu amaçlara ulaşabilmek için, komite sermaye yeterliliğini risk odaklı ölçmeye yarayan bir çalışma yaptı. Bu çalışma 4 bölümde incelenebilir. (1)sermayenin tanımı, (2)riske göre ağırlıklandırılmış varlıklar (3)riske göre ağırlıklandırılmış varlıkların sermayeye oranı, ve (4)bilanço dışı ensturmanların riske göre ağırlıklandırılmış varlıklara dönüştürülmesi.

A. Sermayenin Tanımı

Sermayenin tanımı yapılırken kaynağının iki farklı noktası ele alınmalıdır. Birinci sermaye kaynağı dağıtılmayan karlar ve özsermayedir. İkinci sermaye kaynağı ise diğer dış ve iç kaynaklardır. İkinci tip sermaye kaynağında; öngörülemeyen risklere karşı tampon görevi görecektir, vergi sonrası kazançtan dağıtılmamış rezervler, kendi piyasa değerlerine yakın değerlerle finansal tablolarda yer almaları amaçlanan varlıkların yeniden değerlemesinden doğan rezervler, genel karşılıklar ve genel borçlanılmış rezervler gibi kalemler ve öngörülebilir risklere karşı olan borç sermaye ensturmanları bulunmaktadır. Borç sermayesi ensturmanları borç ve özsermayenin karakteristik özelliklerini barındıran ensturmanlardır.

² Basel Komitesi, Uluslararası Uzlaşısı, Sf.1

B. Riske Göre Ağırlıklandırılmış Varlıklarının Tespiti

Basel Komitesi, bankaların sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında birtakım bilanço dışı varlıklarla veya farklı kategoriler altında toplanmış bu bilanço varlıklarıyla ilişkilendirilmiş riskleri göz önüne alır. Tercih edilen metot; bu varlık kalemlerinin birbirleri ile kıyaslandığında görece risklerini, varlıkların birbiri karşısında ki tutarsal büyüklüğü nispetinde göz önüne alarak ortaya bir risk rakamı çıkarmaktır.³ Bankaların yönetmesi gereken birçok risk olmasına rağmen, uzlaşma öncelikle kredi riskini adres göstermiştir. Yatırım riski, operasyonel risk, yoğunluk riski, faiz riski, ve kur riski uzlaşmanın bir parçası olarak görülmemiştir. Basel Uzlaşması varlıkları riskliliklerine göre 4 risklilik rakamı altında incelemektedir. Bunlar; % 0, % 20, % 50, % 100 olarak varsayılmıştır.⁴

C. Riskli Varlıklara Göre Sermaye Gerekliliği

“Riskli varlıklara göre sermaye yeterliliği” tanımından anlaşılması gereken, bir bankanın sermayesi riske göre ağırlıklandırılmış varlıklarının değerinin asgari % 8’i oranında bir değere sahip olmalıdır.

D. Bilanço Dışı Kalemler

Basel Uzlaşmasının öne sürdüğü tavsiye; bankaya ait kredi riskini etkileyen ama bilanço dışı tutulan tüm kalemlerin, nominal değerlerinin, bir kredi dönüşüm faktörü ile çarpılıp, ortaya çıkan toplam değer, bu değer karşılık geldiği ve kredi riskini doğuran karşı tarafın doğasından kaynaklanan risk unsurlarının da dikkate alınarak riske göre ağırlıklandırılmış sermaye hesabına dahil edilmesidir. Bu faktörler;

- % 100 olarak algılanan risk faktörü, kredi stand-by mektupları gibi borçlara uygulanır.
- % 50 olarak algılanan risk faktörü belirli işlemler için kredi stand-by mektupları gibi şartlara bağlı işlemlere uygulanır.

³ Basel Uzlaşması 1996 Ocak ayında piyasa riski-bankanın bilanço veya bilanço dışı varlıklarının fiyatlarında piyasa koşullarından kaynaklı meydana gelebilecek değişimlerden ötürü meydana gelecek kayıplar karşılığında bir sermaye ayrılması gerekliliği konusunda değişikliğe uğramıştır. Fiaz ve kur risklerinden doğabilecek kayıplara karşı ayrılan sermaye için. Bkz Basel Komitesi (1996).

⁴ Bkz Ek 1

- % 20 olarak algılanan risk faktörü kısa vadeli, ticari mektuplar gibi kendi kendini tasfiye eden ve ticaretle ilişkili şartlara bağlı yükümlülöklere uygulanır.
- % 0 olarak algılanan risk faktörü, hazine ve merkez bankalarına açılan işlemlere uygulanır.

II. Sermaye Yeterliliği Nasıl Ölcölür?

Basel I, bankaların birinci sermaye kaynağı kapsamında yer alan sermayesinin, riske göre ağırlıklandırılmış varlıklarının değerinin asgari % 4'ü oranında olmasını ve toplam sermayesinin de riske göre ağırlıklandırılmış varlıklarının değerinin asgari % 8'i oranında olmasını gerekli koşmaktadır. Basel I çatısı altında tanımlanan 2 çeşit risk vardır: Kredi riski ve piyasa riski. Kredi riski hesaplanmasında, riske göre ağırlıklandırılmış varlıklar esas alınır. Piyasa riski 1996 yılında ortaya çıkan bir tanımdır ve riske maruz değer modelinin kullanılarak hesaplanan bir risk değeridir. Basel I sermaye yeterlilik oranını aşağıda ki gibi hesaplar:

$$S.Y.O = S / (KR+PR) = (\text{Birinci Kapsam} = \% 4, \text{Toplam} = \% 8);$$

S.Y.O : Sermaye Yeterlilik Oranı

S: Sermaye

KR: Kredi Riski

PR: Piyasa Riski

III. Basel I İle İlgili Problemler

Geçtiđimiz on onbeş yıl içerisinde finans dñyası o kadar değişmiştir ki bankaların sermaye oranı, Basel I kapsamında hesaplandığında onların finansal durumu ile ilgili sağlıklı bilgi vermekten giderek uzaklaşmıştır. Bu yüzden ilk Basel Uzlaşısı bazı problemleri barındırmaktaydı.

Örneğin, Basel I'e göre tüm varlıklar eşit riske sahiptir ya da bir varlık diğer varlıktan % 100 daha risklidir. Ayrıca ÷lke riskleri hesaplanırken OECD ÷lkesi olması ve olmaması gibi keskin ayrımlar vardır. ÷lke riskleri bu sınıflandırmaya göre

hesaplanmaktadır. Mesela; OECD ülkelerinin ülke riskleri % 0 olarak alınıp hesaplanırken, üye olmayan ülkelerin ülke riskleri % 100 olarak görülüp esas alınmaktaydı.

Uzlaşya göre, devlet tarafından piyasaya çıkarılmış menkul kıymetlerin risksiz olarak addedilip hesaplamaya dahil edilebileceği veya edilmeyebileceği gibi sermaye yeterlilik hesaplamasında esas alınan varlıkların risklerinin hesaplamasında tercihe bırakılmış taraflar vardı. Buna göre bankalar devlet tarafından ihraç edilmiş menkul kıymetleri tutuyorlarsa bu menkul kıymet varlıklarına istinaden bir sermaye karşılığı bulundurmamak yani asgari sermaye yeterliliğinde bu varlıklara istinaden bir tutar göstermek zorunda kalmıyorlardı. Ancak Rusya'da 1998 yazında ve Arjantin'de 2002 yılının başlarında görüldüğü gibi devlet tarafından ihraç edilmiş menkul kıymetlerin aslında riskten istisna olmadıkları anlaşıldı.

Yasal sermaye tedbirleri ve ekonomik riskler arasında yayılma yaratan bu risk kategorilerinin varlığı, geniş bir yasal sermaye arbitrajına yol açmıştır. Yasal sermaye arbitrajı, bir finansal işletmenin sermayesinin artışı yahut azalışı üzerinde çok az etki yaratan yahut da hiç yaratmayan işlemlerdir. Bahse konu yasal sermaye arbitrajı; yasal sermaye artışı gereksinimleri olmadan daha büyük ekonomik risklerin alınabileceği varsayımdır. Yasal sermaye arbitrajı birçok farklı yolla oluşabilir. Örneğin, menkul kıymetleştirme ile⁵ yaratılabilir. Bu yol ile bankanın portfolyo yoğunluğu görece daha düşük kalitede varlıklarla donatılmaktadır. Mesela; bankalar yüksek kalitede varlıklarını menkul kıymetleştirme işlemine tabi tutarak görece daha düşük kaliteli türev araçlarına çevirip, bilançosunda bu yeni oluşan varlıkları tutma eğilimindedirler. Ancak bu da bankanın portfolyo kalitesini kötüleştirir. Peki bilançolarını kalitesiz kılmasına rağmen bankaların daha kaliteli varlıklarını menkul kıymetleştirmeye tabi tutarak daha az kaliteli varlıkları bilançolarında tutma isteklerinin nedeni nedir? Bunun nedenlerinden önemli bir tanesi, ekonomik risklerini arttıran bankaların ilave bir sermaye ihtiyacına gereksinim duymamalarıdır. Yani menkul kıymetleştirme ile daha az kaliteli varlıklara sahip olan banka daha fazla ekonomik risk alabilmekte ancak bahsedilen ek ekonomik risklere karşı ilave

⁵ Varlıkların menkul kıymetleştirilmesi, ipotekli konut finansmanı veya kredi kartı borcu gibi likit olmayan finansal varlıkların pazarlanabilir sermaye piyasası enstrümanı olarak düzenleme sermaye arbitrajının bir şekli olarak biçim değiştirmesidir.

sermaye ihtiyacına gerek duymamaktadır.⁶ Aynı zamanda; bankalar bu yolla ölçek ekonomisi ilkesinden faydalanarak borçlanma maliyetlerini azaltmakta bu şekilde de fonlama kapasitelerini arttırabilmektedirler. Basel I Uzlaşısı, bu tip işlemlerin risklerin azaltmaya yönelik tekniklerinin kullanılması için gerekli teşvikleri içermiyordu. Örneğin, karşılıklı teminat için sadece asgari sermaye ihtiyacı vardı ve bazı durumlarda uzlaşının yapısı kredi riskini azaltma tekniklerinin kullanımını caydıran bir tarzdaydı.

Bu uzlaşıda, riske duyarlılık kavramının eksikliği ekonomik karar alma süreçlerini bozuyordu.⁷ Bankalar düzenleyici otoriteler tarafından koyulmuş sermaye gerekliliklerini asgariye indirme eğilimindeydiler ve mevcut uzlaşısı buna engel olamaz nitelikteydi. Öyle durumlar oluyordu ki, bankaların bazı işlemlerinin ana amacı aldıkları risklerden vazgeçmeden asgari sermaye yeterliliklerini azaltma çabalarıydı. Örnek vermek gerekirse; 1 yıldan daha az vadede alınan borçlara veya borç taahhütlerine ilişkin herhangi bir sermaye yükümlülüğü olmadığından 364 günlük vade içeren borçların popülaritesi artmıştı.

Bazı bankalar bu süreçte daha iyi risk yönetim sistemlerine yatırım yapmakta gönüllü davranmaktaydılar¹. Riske duyarlılıkta ki eksiklik etkili bir yönetimi de engelliyordu. Bazı durumlarda, denetim otoriteleri ve hatta bankaların kendileri bile bankanın tüm riskleri ile ilgili sınırlı bilgi sahibi oluyorlardı. Tabii bu durumda sermaye yeterliliği konusunda tespitler de eksik kalıyordu. Hal böyle olduğunda, ortaya çıkan ani sıkıntılarda bankaların ve denetim otoritelerinin zamanında aksiyon almaları zor oluyordu.

⁶ Raphael Maurus von Reding, The New Basel Capital Accord, The Arab Bank Review Vol. 3, No. 2 Ekim 2001, SF.53

⁷ Saldenberg and Schuermann, SF.5

BÖLÜM II

BASEL II

I. Basel II Fikri

Basel I'in önemli eksiklerine yer verdikten sonra Basel II'nin neden oluşturulmaya çalışıldığının nedenini bulmak da çok zor olmayacaktır. Takip eden yıllarda, artan piyasa oynaklığı ve Asya ve Rusya para krizleri, Sumitomo Bankasının sermayesi ile ilgili problemler ve uzun vadeli hedge fonlar yeni sermaye uzlaşısının hazırlanması ve piyasalara adapte edilmesi için gerekli zemini hazırladı. İlaveten, son yıllarda yaşanan banka iflasları ile Worldcom ve Enron gibi dev sermayelerin çöküşü, ayrıca bunlarla birlikte lider bankaların ve diğer finansal kuruluşların da global etkilenmenin sürecine girmeleri yeni bir sermaye uzlaşısını şart kılmıştı. Yerel düzenleyici kuruluşlar ve Basel Komitesi tüm bu olaylarla birlikte operasyonel risk ve kredi riski konularını daha ön planda tutmaya ve bu konular hakkında düzenlemeler yaratma ihtiyacı hissettiler⁸.

Komitenin 1999 Haziran'ında sermaye yeterlilik kriterleri ile ilgili gerekli revise çalışmalarını tamamlayabilmek için oluşturulmuş taslağı G-10'a üye ülkelere ve dünya ölçeğindeki tüm denetim ve düzenleme kuruluşlarına göndermesi ile Basel II süreci başlamış oldu. Bunu takiben, komite ek taslaklarla Ocak 2001 ve Nisan 2003 senelerinde üç adet sayısal etki çalışması yürüttü. Bu çalışmalar sonucunda, ilk taslağa çok değerli katkılar sağlandı. Nihayetinde, "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması " tüm üye ülkeler tarafından kabul edildi.⁹

Komiteye göre 2006 yılı sonunda bu standartlar bütünü uygulamaya konulacaktı. Ayrıca komiteye göre, bir ilave yıl daha etki çalışmaları ile en ileri yaklaşımların ve hesaplamaların yapılabilmesi için gerekliydi. Bu da uygulamanın 2007 yılı sonunda hayata geçmesi anlamına gelmekteydi.

⁸ Gabriel David and Christoph Sidler, The New Basel Capital Accord: Update and Impact, Whitepaper: Basel I, July 2003, SF.5

⁹ The Basel Committee on Banking Supervision is pleased to announce that it has achieved consensus on the remaining issues regarding the proposals for a new international capital standard in 11 May 2003.

Uluslararası faaliyette bulunan bankaların asgari sermaye gereksinim standartlarını yayımlayan Komite 1988 yılında yayımlanan standartlar bütünü içerisinde ki gibi ulusal otoriteleri, bu standartları kendi düzenlemelerine adapte etmeleri konusunda serbest bırakıyordu.¹⁰

Yeni sermaye uzlaşısının amaçları;

- Finansal sistemde güven ve istikrarı sağlamak.
- Rekabetçi eşitliğin korunmasını sağlamak.
- Risklere karşı daha kapsamlı yaklaşımlar getirilmesini sağlamak.
- Bankanın faaliyetleri ve pozisyonlarında ki risklere uygun yaklaşımlar geliştirmek.
- Değişen karmaşıklık seviyelerini barındıran işlemler yapmakta olan bankalara uygun ama özellikle uluslararası faaliyette bulunan bankalara odaklı oluşturulmuş standartlar yaratmak.

Tablo 1
Basel I ve Basel II Arasındaki Farklar

BASEL I	BASEL II
Tek bir risk anlayışına odaklanmıştır.	Bankaların içsel metotlarına daha fazla vurgu yapılırken, denetleyici otorite ve piyasa disiplini ön planda tutulmuştur.
Bir kural herkese uygundur anlayışı hakimdir.	Esneklik, Yaklaşımların Çeşitliliği, Daha iyi risk yönetimi için teşvikler getirilmiştir.
Geniş Fırça Yapı mevcuttur ve riske duyarlılık azdır.	Riske daha fazla duyarlılık sağlanmıştır.

Kaynak: BIS, Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı: açıklayıcı not, Ocak 2001, SF.1

II. Uygulamanın Kapsamı

Komite, 1988 Sermaye Yeterlilik Çalışmasının anahtar noktalarını bu çalışmada da göz önüne almıştır. Bu anahtar noktalar içerisinde, bankaların riske göre ağırlıklandırılmış toplam varlıklarının değerinin % 8'i kadar toplam sermaye tutma gerekliliği, piyasa riski ile ilgili 1996 piyasa riski kavramında ki değişikliği gözetilen basit yapısı, ve bulundurulması gereken sermayenin tanımı mevcuttur. Bankaların risk yönetim

¹⁰ International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Basel Komitesi on Banking Supervision, A Revised Framework, June 2004, SF.3

politika ve uygulamalarının şekillerini veya operasyonel detaylarını dikte etmek gibi bir niyet Basel Komitesi tarafından hiçbir zaman ortaya konmamıştır. Her denetim otoritesi, Basel II'den yola çıkarak sermaye yeterliliği hesaplarına bir taban teşkil edecek iç kontrol mekanizma ve prosedürlerini kendileri geliştireceklerdir.

Basel II'de risk tanımı bankaların içinde buldukları şirketler grubunun tüm mali tablolarının konsolide edilmiş halini kapsayayan bir çerçevede ele alınmalıdır.¹¹ Yeni uzlaş, bunu başarabilmek için iki yaklaşım önermektedir. Birincisi; banka grubunu konsolide mali tabloları ile değerlendirmek, ikincisi ise tüm iştirak yatırımları ve menfaatlerini banka bilançosundan (banka sermayesinden) düştükten sonra ortaya çıkan rakamlar üzerinden sermaye yeterliliği oranı hesaplamaktır. Bunun amacı; bankaların yapay sermaye genişlemelerini önlemektir.¹²

III. Basel II'nin Kavramları

Yeni uzlaş, sermaye yeterliliğini doğru tahlil edebilmek için 3 Yapısal Blok içermektedir.

Yapısal Blok 1: Asgari Sermaye Gerekliği

Yapısal Blok 2: Denetim Süreci

Yapısal Blok 3: Piyasa Disiplini ve Şeffaflık

Yapısal Blok 1'in amacı; kredi ve operasyonel riskin hesaplanmasının finansal kurumlar ve piyasalar arası önemini vurgulamaktır.

¹¹ International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Basel Komitesi on Banking Supervision, A Revised Framework, June 2004, SF.8

¹² BDDK, Basel Komitesi Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi Özet Sunum, Ekim 2002, SF.3

Tablo 2
Risk Yaklaşımları

Kredi Risk	Piyasa Risk	Operasyonel Risk
Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	İç Modeller Yaklaşımı	Standart Yaklaşım
İleri Derece İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	-	İleri Ölçüm Yaklaşımı

Yapısal Blok 2, bankanın bünyesinde ki sermayesine oranla, riskini hesaplamasını gerektirir. Bu risk hesaplaması ancak, banka yönetimine süreçleri ciddi biçimde yönetebilmek için gerekli disiplinin varolması ve riskin doğru anlaşılmasıyla doğru yapılabilir.

Basel II'nin Yapısal Blok 3 olarak değindiği nokta; şeffaf olmak suretiyle piyasa disiplininin sağlanmasıdır. Riski ve sermayeyi oluşturan anahtar noktaların yatırımcılara ve diğer üçüncü taraflara daha fazla bildirilmesi, bu tarafların bilgi edinmesi açısından çok gereklidir.

A. Yapısal Blok 1: Asgari Sermaye Gerekliliği

Basel Uzlaşısının çatısı altında, yasal sermaye olarak adlandırılmış ve tanımlanmış bir kavram mevcuttur. Basel I'den gelen sermayenin ana sermaye ve katkı sermaye olarak tanımlanıp iki kısımdan oluşturulması ve sermayenin içerisinde onu oluşturan unsurların yapısını kısıtlayan kurallar, ve sermayenin riske göre ağırlıklandırılmış varlıklara oranının % 8 olması Basel II'de de devam etmiştir. Ancak Basel II, risklerin ölçülme metodları bağlamında bazı yenilikler getirmiştir. İlk değişim; operasyonel risk için bir sermaye karşılığı ayırmak kuralı olarak karşımıza çıkmaktadır. Operasyonel risk; banka içi süreçlerin, personelin ve sistemlerin veya dışsal olayların yetersiz ya da başarısız olması neticesinde doğacak kayıp olarak tanımlanmıştır. Kredi ve piyasa risklerine ek olarak bir de operasyonel risk kavramı yeni uzlaşıda tanımlanmış ve bunun içinde sermaye karşılığı ayrılması gerekliliği öne sürülmüştür. İkinci olarak, yeni sermaye uzlaşısı taslağında yoğunluk (konsantrasyon) riskine karşı da bazı düzenlemeler getirilmiştir. Yani banka, tek

bir sektör ya da müşteriye sahip ise, yani tek bir sektör ya da müşteriye çok fazla kredi vermişse bunun içinde ilave bir sermaye karşılığı ayırmak zorunda kalacaktır. Üçüncü bir yenilik ki en önemlisi olduğu da düşünülebilir; kredi riskini ölçme yaklaşımları tamamen değişmiştir.

Basel I'deki denklemin pay kısmı değişmemiş ve 1996 yılında olduğu gibi piyasa riski aynı kalmıştır. Değişimin olduğu iki alan vardır;

- Kredi riski tanım ve kavramı değişmiştir.
- Operasyonel risk tanım ve kavramı dünyaya tanıtılmıştır.

Bankanın Sermaye Oranı (min. 8 %)= $\frac{\text{Toplam Sermaye (sabit)}}{\text{Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk}}$

Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk

1. Kredi Riski

Yeni Basel Uzlaşısında, bankalar 3 farklı metot ile kredi riskini ölçme imkanı bulacaklardır. Standart yaklaşım, 1988 yılında oluşturulan ve hala, farklı varlıklara farklı risklerin atanmış olduğu yaklaşımın revizyona uğramış halidir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise banka aldığı ekonomik risklerin karşısında ne kadar sermayeye ihtiyaç duyduğunu içsel risk ölçme modelleri kullanarak tespit eder. İçsel derecelendirme bazlı yaklaşıma göre: (1) İçsel derecelendirme bazlı yaklaşımın oluşturulması için banka müşterilerinin güvenilirliğini bir girdi olarak sağlar ve düzenleyici mekanizma tahlilin tamamlanabilmesi için gerekli diğer girdileri kendisi tahlile sokar. (2) Gelişmişte ise içsel derecelendirme bazlı yaklaşım çerçevesinde banka, tüm girdileri ölçüm sürecine düzenleyici mekanizmanın onayına istinaden sokar.

a. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşım şu an ki uygulanan metot ile aynıdır ancak riske daha fazla duyarlıdır. Banka, her varlığına ve bilanço dışında tuttuğu her kalemine bir risk atar ve brüt bir riske göre ağırlıklandırılmış varlıklar değeri elde eder. % 100 risk ağırlığı demek; varlığın tümünü etkileyen bir riskin mevcut olduğudur ve bankaca bu değer % 8'i kadar sermaye tutulmalıdır.

Yeni uzlaşuya göre; bu risk ağırlıkları dış kredi derecelendirme kurumları tarafından alınacak bir referans değere göre revize edilecektir. Ulusal otoriteler (BDDK gibi), dış derecelendirme kuruluşlarının sıkı kural ve kriterlere ne derece bağlı olarak derecelendirme faaliyetlerini sürdürdüklerini tespit etmekten sorumludurlar.

Tablo 3
Borçlanıcı Kategorisinde Risk Ağırlıkları ve Dış Derecelendirme

	AAA'dan AA-'ya	A+'dan A'ya	BBB+'dan BBB'ye	BB+'dan B-'ye	B- Aşağısı	Derecelendirilme miş
Ülkeler	0%	20%	50%	100%	150%	100%
Bankalar (1. opsiyon) Ülke Derecelendirilmesi	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Bankalar (2. opsiyon) Banka Derecelendirilmesi	20%	50%	50%	100%	150%	50%
Bankalar (2. opsiyon) 3 aydan daha kısa süreli banka alacaklarının derecelendirilmesi	20%	20%	20%	50%	150%	20%
Kurumsal	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Perakende	75%					
İpoteğe Dayalı Konut Kredisi (ikamet amaçlı)	35%					
İpoteğe Dayalı Konut Kredisi (ticari amaçlı)	100% (Gelişmiş piyasalar hariç ve ulusal otoritelerin onayı şartıyla: % 50 risk ağırlığı ortalamaların çok üzerinde olan ticari konut kredileri için risklilik değeri olarak atanır.					

Kaynak: Reding, SF.55

(3) Kredi Riski Azaltımı

Bankalar, maruz kaldıkları kredi risklerini azaltmak için bir takım teknikler kullanırlar. Kredi risk azaltma teknikleri kredi riskini azaltırken veya transfer ederken, kalan risklerin artması söz konusu olabilmektedir.¹³ Bahsi geçen diğer risklerin literatürdeki adı "artık risk" olarak geçmektedir. Bu risk grubu yasal, operasyonel, likidite ve piyasa risklerini içermektedir. Bu yüzden bankaların riskleri kontrol etmek için sıkı prosedürler ve süreçler oluşturması kaçınılmazdır. Bunların oluşturulması sırasında değerlendirme, sistemler, bankanın kredi risk azaltma tekniklerinden doğacak yoğunluk riskinin yönetimi ve tüm bunların bankanın genel kredi risk profiliyle etkileşimlerini ve bankanın genel pazar stratejilerini göz önüne alması gerekmektedir.

Kredi Risk Azaltma Tekniklerine Genel Bakış

- **Teminat Karşılığı İşlemler**

Teminat karşılığı işlemler bankaların kredi veya potansiyel kredilerinin tümüyle veya kısmen bir maddi teminat ile bir üçüncü kişi tarafından hedge edilmesi işlemleridir.

İlke olarak bankalar kredi risk azaltma tekniklerinde; (i) standart olan metod olarak ulusal otorite tarafından öne sürülen parametreleri kullanırlar. (ii) bankaların piyasada ki fiyat oynaklığı (volatilesi) hakkında oluşturduğu kendi tahminlerini kullanırlar. Ulusal otoriteler bankalardan kendi tahminlerini yürütebilmesi ve kredi riski azaltma tekniklerinde bu tahminlerini kullanabilmesi için yeterliliklerini ispat etmelerini sağlayan bir takım nitel ve nicel kriteri sağlamalarını isterler. Bankalar da standart ya da basit içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmayı tercih edebilir.

Bir aracı gibi davranan banka bazı tip işlemlerde müşteri ve üçüncü taraf arasında garanti vermek suretiyle sanki işlemin taraflarından birisi kendisiymiş gibi kendisine risk yaratır. Bu işlemlere örnek olarak; repo- ters repo ve menkul kıymetlerin alım-satım

¹³ International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, SF.26

işlemlerini verebiliriz. Bu tarz aracılık işlemlerinde dahi, banka ayırması gereken sermaye yükümlülüğünü asgari sermaye yeterliliği koşulunu sağlamak için ayarlamak zorundadır.

- **Bilanço Kalemlerini Netleştirme**

Yasal olarak zorunlu oldukları netleştirme düzenlemelerini bankalar verdikleri kredi ve topladıkları mevduatlara uygularlar ve sermaye yeterliliğine bu bazda ulaşırlar.

- **Garantiler ve Kredi Türevleri**

Garanti ve kredi türevleri doğrudan, açık, geri dönülemez ve kayıtsız şartsız özelliklerini taşıyorsa, ayrıca; düzenleyici ve denetleyici ulusal otoriteler bankalar ile risk yönetim süreçlerini ilgilendiren belirli operasyonel şartların asgarisini sağladıkları konusunda mutabıksalar, bankaların sermaye hesaplamalarında bazı kredi koruma metotlarını uygulamalarına izin verebilirler. Yeni Uzlaşıda, bir ikame yaklaşımı uygulanacaktır. Yani bir banka karşılığında sermaye tutma yükümlülüğü bulunan risklerinin bir bölümünü, sermayesine oranla daha az risk taşıyan ve koruma sağlayan başka bir tüzel kişiliğe devrederek, kendisinin bahse konu riskleri için tutması gereken sermaye yükümlülüğünden kurtulacaktır.

- **Vade Uyumsuzluğu**

Kredi riski azaltmanın vadeye kalan süresi işleme konu risklerin vadesinden az ise bir vade uyumsuzluğu ortaya çıkar. Vade uyumsuzluğu ortaya çıkınca ve kredi riski azaltmanın esas vadesi 1 yıldan az ise, kredi riski azaltma teknikleri yasal sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınmaz. Vade uyumsuzluğunun bulunduğu diğer durumlarda temel yaklaşımda, yasal sermaye yeterliliği için kredi riski azaltmaya kısmi bir dikkat gösterilir. Temel yaklaşımda teminatın vade uyumsuzluğuna izin verilmemiştir.

b. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Son on yılda birçok uluslararası banka içsel kredi derecelendirme sistemi uygulamasında niceliksel değerlerle çalışmaya başlamıştır. Uzlaşa da bu noktadan hareketle, bankaların kendi içsel derecelendirme metotları ve tahminleri ile uyumlu bir

yasal sermaye oluşturmayı yeğlemiştir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı da basit ve gelişmiş olarak iki kısıma ayırmıştır. Yeni uzlaşının bankaların kendi iç kontrol mekanizmalarına, portfolyo oluşturmalarına, riski dağıtma kabiliyetlerine ve piyasa koşullarına daha çok önem kazandırılmasının yolu olması istemiştir.

(1) İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımın Bileşenleri

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım şu risk bileşenlerinden oluşmaktadır:

- a – Temerrüt Riski
- b – Temerrüt Halinde Kayıp
- c – Temerrüt Olasılığı
- d – Efektif Vade

Basit yaklaşımda genel bir kural olarak, bankalar temerrüt olasılığı hakkında kendi tahminlerini kullanır ve diğer risk bileşenleri hakkında ki tahminler olarak da denetleyici otoritenin tahminlerini kullanırlar. Gelişmiş yaklaşımda ise bankalar denetleyici tarafından konulan asgari standartlara uymak şartıyla yukarıda bahsedilen tüm risk bileşenleri için kendi tahminlerini kullanırlar.

Temerrüt Olasılığı

Tüm bankalar kamu otoritelerine her bir kredi müşterilerine karşılık 1 yıllık bir süre için hesaplanmış (atanmış) temerrüt olasılığı değeri sunmak zorundadırlar. Bu değerlerin tespitinde geçmiş deneyimlerin ve ampirik kanıtların desteği alınmış olmalıdır. Bankalar bu tespit sırasında kendi temerrüde düşmüş krediler deneyimlerine veya dışarıdan sağlanacak istatistiksel verilere dayalı olarak çalışabilirler.

Kredi riski azaltması sırasında banka garantisi şeklinde gayri nakdi krediler veya varlığa dayalı menkul kıymet gibi kredi türevleri temerrüt olasılığının değerini etkiler.¹⁴

¹⁴ Reding, SF.56

Basit yaklaşımda, kefilin (eğer A ve daha yukarisında bir derecelendirme notuna sahipse) temerrüt olasılığı müşterisinin ki yerine kullanılabilir.

Temerrüt Halinde Kayıp

Temerrüt halinde kayıp temerrüt riskinin meydana gelmesi durumunda bu olasılığın şiddetinin yüzde olarak ifadesidir. Teminatsız işlemlerde komitenin önerisi % 45 olarak bu riskin algılanmasıdır. Ancak basit yaklaşımda bankalar temerrüt halinde kaybı hesaplarken şu standartlara göre çalışırlar:

1. Teminatsız Risklerde:

- a. Sadece Kurumsal Borçlulara Kullandırılan Birinci Sıra Alacaklar: 45%
- b. Tasfiye Halinde Öncelikli Borçların Ödenmesinden Sonra Ödenecek Borç: 75%

2. Bir Finansal Teminat İle Alınmış Risklerde: Yukarıdaki risklerin teminatlı olanlarına da standart yaklaşım aynı şekilde uygulanır. Sonra teminatlandırmanın derecesine, uygulanan atanmış temerrüt riskine göre spesifik bir formülasyon ile etkin olan temerrüt halinde kayıp hesaplanır.

3. Gayrimenkul Teminat İle Alınmış Risklerde: Spesifik bir temerrüt halinde kayıp hesaplama formülü, kredi-değer oranı dikkate alınarak uygulanır. Temerrüt halinde kaybın kredi-değer oranının % 40 ila % 50'si arasında olması beklenmektedir. Gelişmiş yöntemde, banka kredi-değer oranını içsel kayıp verilerine göre tahmin ederler. Bankalar kendi kredi-değer oranlarını, teminata uygulanacak iskonto oranlarını kullanabilirler ve temel yaklaşımın içerisindeki teminat kavramından daha geniş kapsamlı teminat nitelikli varlık bulundurabilirler.

Vade

Basit yaklaşımda komite bankalara kolaylık olması açısından tüm risklerin 2.5 yıl vade ile üstlenilmiş gibi davranılarak risk ağırlıklarının hesaplanmasını önermektedir. Ancak; gelişmiş yaklaşımda komite, bankaların risk ağırlıklarını hesaplarken vadelerin farklılıklarının esas alınmasını istemektedir.

(2) Risklerin Sınıflandırılması

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımında, bankalar yatırım portföyüne dayanan alacaklarını, farklı risklilik karakteristiği gösteren daha geniş bir varlık sınıflandırmasına tabi tutmalıdır. Bu uygulama aşağıda sıralanan tanımlara göre yapılmalıdır. Varlık sınıflandırması; (a) Kurumsal (b) Hazine ve Merkez Bankaları (c) Ticari Bankalar (d) Perakende (e) Özel Sermaye Hissesi. Ayrıntıya inerse; burada adı geçen kar krediler, geri ödemenin kaynağına göre sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır. Geri ödeme, bir gayrimenkul ya da proje ile oluşan nakit akışlarına bağlı olmayan ve sürekliliği devam eden faaliyetler sonucu elde edilen gelirlerden kaynaklanmalıdır.¹⁵

Kredilerin bu şekilde sınıflandırılması hali hazırda kabul edilmiş banka uygulamaları ile de örtüşmektedir. Ancak, bazı bankalar içsel risk ölçüm ve yönetim sistemlerinde başka metotlar kullanabilmektedirler. Komitenin isteği bankacılık sektörü oyuncularının işlerini ve risklerini yönetirken yeknesak metotlar kullanarak asgari sermaye yükümlülüğünü yerine getirirken birbirleri ile tutarlı hale gelmesi olduğundan, bankaların asgari sermaye hesaplamalarında kredilerine atadıkları riskleri ve bunları belirlerken kullandıkları metotları denetim otoritesine kabul ettirmeleri gerekmektedir. Kullandıkları metotların ise zaman içinde değişiklik göstermemesi, tutarlı ve devamlı olması esası komite tarafından amaçlanan bir hususdur.

İ.D.D. Yaklaşımının Tüm Varlık Kategorilerine Uygulanması

Bankacılık grubunun içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımını uygulamaya başlamasıyla, beklenti, bunu banka grubu bünyesindeki bankaların tümüne yaymasıdır. Bununla beraber, komite bankaların tüm varlık sınıflarına ve tüm banka birimlerine yayılmasını eş zamanlı sağlamasının bir çok nedenden ötürü zor olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle denetleme mercii içsel derecelendirmeye dayalı uygulamanın tüm varlık sınıflarına ve banka birimlerine aşamalı olarak uygulanmasına izin verilebilir. Aşamalı yayılma şunları kapsar: (i) İDD yaklaşımının aynı banka biriminde ki varlık sınıflarına birden uygulanması (veya perakende risklerin altında ki ayrı ayrı alt sınıflara); (ii) İDB yaklaşımının

¹⁵ David and Sidler, SF.12

aynı banka grubunun tümüne birden uygulanması; ve (iii) temel yaklaşımdan ileri yaklaşıma geçişi riski oluşturan tüm değil ama belirli unsurlarda uygulamanın başlatılması. Ancak, bankanın içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı, farzedelim perakende risklerin alt sınıflarına uygulamaya çalışması sırasında alt sınıf içindeki hiç bir müşterinin bu yaklaşımın dışında tutulmaması gerekmektedir.

Geçiş Süreci Düzenlemeleri

(a) Paralel Hesaplama

Temel veya gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımlarını benimseyen bankaların sermaye yükümlülüklerini, aşağıda belirtilen süre zarfında 1988 Uzlaşısı çerçevesinde de hesaplamaları gerekecektir. Kredi riskinin hesaplanmasında temel İDD yaklaşımı benimseyen bankalar için paralel hesaplama yükümlülüğü, 01.01.2006 tarihinde başlayacaktır. Kredi riski ve/veya operasyonel risk için 1988 Uzlaşısı'ndan doğrudan gelişmiş yaklaşımlara geçen bankalar, 01.01.2006 tarihinden itibaren paralel hesaplamalar veya sayısal etki çalışmaları yükümlülüğüne ve 01.01.2007 tarihinden itibaren de paralel hesaplama yükümlülüğüne tâbi olacaklardır.

	2005 yıl sonundan itibaren	2006 yıl sonundan itibaren	2007 yıl sonundan itibaren	2008 yıl sonundan itibaren
Temel İDD yaklaşımı ¹²	Paralel hesaplama	%95	%90	%80
Kredi riski ve/veya operasyonel risk için gelişmiş yaklaşımlar	Paralel hesaplama veya sayısal etki çalışmaları	Paralel hesaplama	%90	%80

(b) Kurumsal, Ülke, Banka, ve Perakende Riskler

Geçiş süreci bu çerçevenin uygulama tarihinden başlayacak ve 3 yıl sürecektir. Ulusal otoritenin görüşü alınarak aşağıda ki asgari yeterlilikler esnetilebilecektir.¹⁶

Bankaların, temel yaklaşımda, temerrüt olasılığı tahminleri için kurumsal, hazine ve merkez bankası ve bankalar portföyleri için, veri kaynaklarından bağımsız olarak, en az beş yıllık veri kullanması koşulu getirilmiştir.

Bankaların perakende kredilere ilişkin kayıp veri parametrelerini (Temerrüt Tutarı; Beklenen Kayıp veya Temerrüt Olasılığı ve Temerrüt Halinde Kayıp) tahmin etmek için veri kaynağından bağımsız olarak, en az beş yıllık veri kullanması koşulu getirilmiştir. Kurumsal krediler, hazine ve merkez bankası kredileri, ticari banka kredileri ve perakende krediler için bankaların, bu uzlaşının asgari gereklerine uygun bir derecelendirme sistemini en az üç yıldan beri kullanmakta olduğunu ispat yükümlülüğü doğmuştur. Söz konusu geçiş süreci düzenlemeleri, uygun olduğu ölçüde sermaye yatırımları için Temerrüt Olasılığı / Temerrüt Halinde Kayıp yaklaşımının uygulanmasında da geçerli olacaktır. Sermaye yatırımları için piyasa bazlı yaklaşımların kullanılması açısından herhangi bir geçiş süreci düzenlemesi söz konusu olmayacaktır.

(c) Sermaye Riski

Azami on yıllık bir süre için, denetim otoriteleri, bu düzenlemenin yayımlandığı tarihte mevcut sermaye yatırımlarını İ.D.D.Y. uygulamasından istisna tutabilecektir. O tarih itibarıyla mevcut hisseler ve bankanın ilgili şirketin sermayesinde sahip olduğu oransal payı artırmadığı sürece, bu yatırımlara sahip olmanın doğrudan bir sonucu olarak edinilen ilave hisseler söz konusu istisnadan yararlanabilecektir.

¹⁶ Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması, Sf.58

(5) İçsel Derecelendirme Sistemi

(a) Derecelendirme Sistemi Dizaynı

Derecelendirme sistemi, kredi riskinin belirlenmesini, bu risklere içsel notlar atanmasını, ve veri kayıpları ile temerrüt riskinin ortaya konulmasına imkan veren tüm süreç, kontrol, veri yaratma ve bilişim teknolojileri metodlarını içeren bir süreçler bütünüdür. Her varlık kategorisi içinde, banka, birden fazla derecelendirme metodolojileri/sistemleri kullanabilir. Örneğin, bankanın belirli sektörler veya piyasa segmentleri (rneğin, aracı piyasası ve büyük Şirketler) için kullandığı uyarlanmış farklı derecelendirme sistemleri bulunabilir. Bankanın birden fazla sistemi aynı anda kullanmayı tercih etmesi durumunda, bir borçluya belirli bir derecelendirme sisteminin uygulanmasının gerekçeleri tam olarak belgelendirilmeli ve bu borçlunun risk seviyesini en iyi yansıtan bir şekilde uygulanmalıdır. Bankalar, yasal sermaye gereksinimini asgariye indirmek gayesiyle, borçlulara farklı derecelendirme sistemleri uygulamamalıdır (yani, derecelendirme sistemi seğiminde keyfi tercihte bulunmak uzlaşıya aykırıdır). Bankalar, İ.D.D.Y. kapsamında kullandıkları her sistemin hem başlangıçta hem de devamlı olarak asgari gereklerle uyumlu olduğunu göstermelidir.

(b) Derecelendirme Kriterleri

Bir bankanın derecelendirme sistemi içerisinde derecelendirmeye tabi riskler, süreçler ve kriterler tanımlı olmalıdır. Derecelendirmenin tanım ve kriterleri hem güven uyandıran hem de sezgisel olmalıdır. Bunun nedeni riskin ayrıştırılıp sınıflandırılabilmesi gerekliliğidir.

- Risk notunun tanımı ve kriterleri aynı riskliliği gösteren farklı müşterilere uygulanırken olduğu gibi korunmalıdır. Bu tutarlılık farklı iş kollarında, farklı sektör ve coğrafik bölgelerde korunmalıdır. Eğer derecelendirme kriterleri ve prosedürleri farklı sektör ve müşteriler için farklılık gösterirse, banka, uyumsuzlukları giderecek şekilde derecelendirme kriterlerinde oynayabilir.

- Yazılı olan derecelendirme tanımları, üçüncü tarafların anlayabilecekleri kadar açık ve detaylı olmalıdır.
- Kriterler, bankanın iç borç verme politikası ve standartları ile sıkıntılı müşterilerine uyguladığı süreçler açısından uyumluluk göstermelidir.
- Bankalar elde edebildikleri tüm anlamlı bilgiyi müşterilere ve kredilere derece atamalarında kullanmalıdırlar. Kullanılan tüm veriler güncel olmalıdır. Banka ne kadar az bilgi sahibi ise yapacağı derecelendirme o kadar zayıf, krediye veya müşteriye atayacağı derecelendirme notu o kadar az doğru olacaktır. İçsel derecelendirme prosedürünü belirlemede birinci faktör dış derecelendirme değildir.

(c) Modellerin Kullanımı

Kredi skorlama modelleri ve diğer mekanik derecelendirmeler genellikle var olan bilginin içinden seçilen bir örnekleme kullanır. Bazen mekanik derecelendirme süreçleri özel durumlara ilgili insani kaynaklı hataları önlese de, bu tip derecelendirme süreçlerinin kullanabileceği bilgilerin de sınırlı olması bazı hatalara sebebiyet verebilmektedir. Kredi skorlama modelleri ve diğer mekanik süreçler derecelendirme sürecinin kısmi parçası olabilirler ve kredi derecelendirmede önemli bir rol oynayabilir. Tüm insani yargılar ve seziler modelin dışında tutulan ancak anlam ifade eden tüm bilginin dikkate alınmasını ve modelin doğru olarak kullanılmasına yardımcı olur. Modellerin içerisinde dahil edilen değişkenler mantıklı tahmin edici unsurları içermelidir. Bankanın tüm risklerini baz aldığımızda modelin sonuçlarının ortalama da doğru sonuçlar vermesi gerekmektedir. Banka, mevcut verilerini, onaylanmış bir dereceye özgü verilerin doğruluğu, tamlığı ve uygunluğu ile ilgili bir değerlendirmeyi de içeren bir istatistiksel temerrüt veya kayıp öngörü modeline uygulamak amacıyla yönelik bir süreç uygulamalıdır.

Banka, modeli kurmak için kullandığı verinin, borçlu veya kredi popülasyonunu temsil edici nitelikte olduğunu göstermelidir. Model sonuçlarının insan yargısıyla birleştirilmesinde, insan yargısı, modelin dikkate almadığı bütün ilgili ve önemli bilgileri dikkate almalıdır. Bankanın, insan yargısının ve model sonuçlarının nasıl birleştirileceğini gösteren yazılı bir talimatnamesi bulunmalıdır. Banka, modele dayalı derece atamalarının

insan gözüyle incelenmesine ilişkin prosedürlere sahip olmalıdır. Bu prosedürler, bilinen model zayıflıklarından kaynaklanan hataları tespit etmek ve sınırlandırmak üzerine odaklanmalı ve modelin performansını geliştirmek amacına yönelik devamlı ve güvenilir çabaları da içermelidir. Banka, model performansı ve stabilitesinin izlenmesini, model ilişkilerinin gözden geçirilmesini ve model çıktılarının genel sonuçlarla karşılaştırılarak test edilmesini içeren düzenli bir model doğrulama süreci uygulamalıdır.

(d) Derecelendirme Sisteminin Arşivlenmesi

Bankalar derecelendirme sistemlerinin dizaynını ve operasyonel detaylarını belgelendirmelidirler. Bu dokümantasyon, bankaların asgari standartlara uyumunu göstermeli ve portföy farklılaştırma, derecelendirme kriterleri, borçluları ve kredileri derecelendiren tarafların sorumlulukları, derecelendirme istisnasının tanımı, istisnaları onaylama yetkisine sahip tarafların kimliği, derecelendirme denetimlerinin sıklığı ve derecelendirme sürecinin yönetim tarafından denetlenmesi gibi konuları içermelidir. Banka, içsel derecelendirme kriterleri seçiminin gerekçelerini yazılı hale getirmeli ve derecelendirme kriter ve prosedürlerinin riskleri anlamlı bir şekilde farklılaştıran derece tayiniyle sonuçlandığını gösteren analizler yapabilmelidir. Derecelendirme kriter ve prosedürleri, mevcut portföye ve harici koşullara tam uygunluğun sürdürülüp sürdürülmediğini belirlemek amacıyla periyodik olarak gözden geçirilmelidir. Ayrıca, banka, risk derecelendirme sürecinde yaptığı önemli değişikliklerin tarihçesini kaydetmeli ve belgelendirmeli ve bu dokümantasyon, son kamu denetiminden sonra risk derecelendirme sürecinde yapılan değişikliklerin tespitine destek olmalıdır. İç kontrol yapısı da dahil, derecelendirme organizasyonu da belgelendirilmelidir. Derecelendirme sürecinde istatistiksel model kullanan bankalar, bunların metodolojilerini belgelendirmelidir.

Bu belge:

- Yapılan tahminlerin derecelere, münferit borçlulara, kredi risklerine veya kredi havuzlarına dağılım ve tayininin teorisini, varsayımları ve/veya matematiksel ve deneysel temellerini ve ayrıca, modelin tahmininde kullanılan veri kaynak(lar)ını ayrıntılı bir şekilde açıklamalı;

- Modelin doğrulanması için katı ilkelere dayanan bir istatistiksel süreç (zaman dışı ve örneklem dışı performans testleri de dahil) oluşturmali
- Modelin verimli çalışmadığı durum ve koşulları göstermelidir.

(e) Risk Derecelendirme Sistemi Faaliyetleri

(i) Derecelendirmenin Kapsamı

Kredi onay sürecinin bir parçası olarak tüm kurumsal, merkez bankaları ve hazine ile banka riskleri ve diğer kredi müşterileri ile onların kefil ve/veya garantörleri ve de krediler derecelendirmeye tabi tutulmalıdır. Benzeri olarak, perakende bankacılıkta da her risk kredi bloke çözüm sürecinin bir parçası olarak bir havuza dahil edilmek suretiyle bu havuz derecelendirilmelidir. Bankanın her hukuki kişiliği, ayrı ayrı derecelendirilmelidir.

(ii) Derecelendirme Süreçlerinin Entegrasyonu

Kurumsal, hazine ve merkez bankaları ile banka riskler için standartlar;

Yapılan derecelendirme notu tahsisleri ve periyodik derecelendirme incelemeleri, kredinin açılmasında doğrudan bir menfaati bulunmayan kişilerce yapılmalı veya onaylanmalıdır. Derecelendirme notu tahsisi sürecinin bağımsızlığı, denetim otoritelerinin dikkatle gözden geçireceği bir dizi uygulamayla sağlanabilir. Bu operasyonel süreçler, bankanın prosedürlerinde yazılı hale getirilmeli ve banka politikalarına dahil edilmelidir. Kredi politikaları ve aracılık yüklenimi prosedürleri, mevcut derecelendirme sürecinin bağımsızlığını artırmalı ve güçlendirmelidir. Borçluların ve kredilerin dereceleri, asgari olarak yılda bir kez yenilenmelidir. Belirli krediler ve özellikle daha yüksek risk taşıyan borçlular veya problemlı krediler, daha sık aralıklarla incelemeye tabi tutulmalıdır. Ayrıca, bir borçlu veya kredi hakkında yeni önemli bilgilerin ortaya çıkması halinde, bankanın yeni bir derecelendirme süreci başlatması gereklidir. Banka, borçlunun mali durumu ve kredi özellikleri hakkında temerrüt halinde kayıp ve temerrüt tutarı tahminlerini etkileyen önemli ve ilgili bilgileri (teminatın durumu gibi) toplamak ve güncellemek için etkin ve verimli bir

sürece sahip olmalıdır. Bankanın, bu tür bilgileri aldıktan sonra, ilgili borçlunun derecesini zamanında güncelleyebileceği bir prosedürü bulunmalıdır.

Perakende risklerde standartlar;

Bankalar kayıp parametrelerini ve her tanımlı risk havuzunu en azından yıllık bazda değerlendirmelidirler. Ayrıca, bir havuz içinde değerlendirilen bireysel müşteriler doğru risk havuzlarına dahil edilmelidirler. Bu gereklilik havuzdaki temsili örneklemin gözden geçirilmesi sürecinin doğru işlemesi açısından gereklidir.

(iii) Sapmalar

Uzman değerlendirmelerine dayanan derecelendirme notu tahsislerinde, bankalar, bu sapmaların nasıl, ne ölçüde ve kim tarafından kullanılabileceği de dahil olmak üzere, ilgili banka görevlilerinin derecelendirme süreci çıktılarından sapmaların olabileceği durumları açıkça belirlemelidirler. Modele dayalı derecelendirmeler için, bankalar, insan yargısının modelin yaptığı derecelendirmeden saptığı, değişkenlerin kapsam dışı tutulduğu veya girdilerin değiştirildiği durumların izlenmesine yönelik rehberlere ve süreçlere sahip olmalıdır. Bu rehberler, bu tür sapmalara onay vermekten sorumlu olan personelin kimliğini de içermeli ve göstermelidir. Bankalar, sapmaları açıkça tanımlamalı ve bunların uygulanmasını özel olarak izlemelidirler.

(iv) Verilerin Muhafazası

Bir banka, kendi içsel kredi riski ölçüm ve yönetim sürecine etkin destek sağlamak, bankanın bu dokümanda yer alan diğer yükümlülüklerini yerine getirebilmek ve denetim otoritesine yapılan raporlamaya bir temel oluşturmak amacıyla, temel borçlu ve kredi özelliklerine ilişkin bilgi ve verileri toplamalı ve saklamalıdır. Bu veriler, örneğin, içsel derecelendirme sisteminin artan karmaşıklık düzeyi, portföyler arasında daha ince ve detaylı bir bölümlenimin yapılabileceğini gösterdiği takdirde, ilgili borçlulara ve kredilere derecelerin geçmişe dönük olarak tekrar tahsisine imkan sağlayacak kadar detaylandırılmış olmalıdır. Ayrıca, bankalar, bu Çerçeve dokümanın 3. Yapısal Bloğu kapsamında gereken kendi içsel derecelendirme sistemlerine ilişkin verileri de toplamalı ve saklamalıdır.

Kurumsal Krediler, Hazine ve Merkez Bankası Kredileri ve Banka Kredilerine İlişkin Verilerin Muhafazası:

Bankalar, bir borçlu/garantöre bir içsel derecenin verilmesinden sonra yapılan derecelendirme, derecelendirme notlarının tahsis edildiği tarihler, derecelendirmeyi yapmak için kullanılan yöntem ve derecenin elde edildiği temel veriler ve ilgili sorumlu kişi/model de dahil, borçluların ve kabul için gerekli nitelikleri taşıyan kefil ve garantörlerin derecelendirme tarihçelerini tutmalıdır. Temerrüde düşen borçlular ve kredilerin kimliği ve bu temerrütlerin zamanı ve koşullarına ilişkin bilgiler de tutulmalıdır. Bankalar, borçlu derecelendirme sisteminin tahmin ve öngörü kabiliyetini izlemek amacıyla, derecelendirme düzeylerine ve dereceler arasında geçişlere ilişkin temerrüt olasılıkları ve gerçekleşen temerrüt olasılıkları hakkındaki verileri de tutmalıdırlar. Gelişmiş İleri DD yaklaşımını kullanan bankalar, ayrıca, her krediyle ilgili temerrüt halinde kayıp ve temerrüt tahminlerine ilişkin veriler ve tahminlerde kullanılan temel veriler ve sorumlu kişi/ model hakkında veriler de toplamalı ve bunların tam bir tarihçesini tutmalıdırlar. Bankalar, temerrüde düşülen her krediyle ilgili tahmin edilen ve gerçekleşen temerrüt halinde kayıp ve tutarlarına dair verileri de toplamalıdırlar. Garantiler/kredi türevlerinin kredi riskini azaltma etkilerini THK aracılığıyla yansıtan bankalar, garanti/kredi türevinin etkilerinin incelenmesi ve değerlendirilmesinden önce ve sonra kredinin temerrüt halinde kayıp hakkında veriler tutmalı ve saklamalıdırlar. Temerrüde düşülen her krediyle ilgili olarak, tahsil edilebilen tutarlar, tahsilat kaynağı (yani, teminat, tasfiye gelirleri ve garantiler), tahsilat/ telafi için gereken süre ve idari giderler de dahil, kayıp unsurları veya tahsilat hakkında bilgiler de toplanmalı ve saklanmalıdır. Temel yaklaşım kapsamında denetim otoritesinin öngördüğü tahminleri kullanan bankaların, ilgili verileri (yani, temel yaklaşımda kurumsal kredilere ilişkin kayıp ve tahsilat deneyimi hakkında veriler ve ihtisas kredileri için denetim otoritesi sınıflama kriterlerini kullanan bankalar için gerçekleşmiş kayıplar hakkında veriler) tutmaları teşvik edilmektedir.

Perakende riskler için;

Bankalar, doğrudan doğruya veya bir model kullanılarak borçlunun ve işlemin risk özellikleri hakkında veriler ve vadesi geçmiş/tahsili gecikmiş alacaklarla ilgili veriler de

dahil, kredilerin havuzlara dağılımı sürecinde kullanılan verileri saklamalıdır. Bankalar, kredi havuzlarına ilişkin olarak tahmin edilen temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıplar ve temerrüt tutarları hakkındaki verileri de saklamalıdır. Bankalar, temerrüde düşülen krediler için, temerrütten önceki yıl içinde kredinin tahsis edildiği havuzlar ve gerçekleşen temerrüt halinde kayıp ve temerrüt tutarı sonuçları hakkındaki verileri de saklamalıdır.

(v) Sermaye Yeterliliğinin Hesaplanmasında Kullanılan Stres Testleri

Bir İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımı kullanan Bankanın sermaye yeterliliği değerlendirmesi için kullanabileceği sağlam stres testi prosedürleri ve süreçleri bulunmalıdır. Stres testi, bir bankanın kredi riskleri üzerinde olumsuz etkiler yapabilecek olası olayların ve ekonomik koşullardaki olası değişikliklerin belirlenmesini ve bankanın bu değişikliklere dayanma gücünün ve yeteneğinin değerlendirilmesini içermelidir. Bu amaçla kullanılacak senaryo örnekleri: (i) ekonomik durgunluk veya ilgili sektörde durgunluk, (ii) piyasa riski olayları ve (iii) likidite sorunlarıdır. Bir banka, yukarıda tanımlanan daha genel testlere ilave olarak, belirli özel koşulların içsel derecelendirmeye dayalı yasal sermaye yükümlülüğü üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla kredi riski stres testi yapmalıdır. Yapılacak olan test, denetim otoritesinin incelemesine tâbi olarak banka tarafından seçilir. Yapılacak testin anlamlı ve makul sınırlar içinde muhafazakar olması gerekir. Münferit bankalar, kendi koşullarına bağlı olarak, bu stres testi yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla farklı yaklaşımlar geliştirebilirler. Bu çerçevede, amaç, bankalardan en kötü durum senaryolarını dikkate almalarını istemek değildir. Ancak bankanın uygulayacağı stres testinde, asgari olarak, hafif ekonomik durgunluk ve gerileme senaryolarının etkileri değerlendirilmelidir. Böyle bir durumda, örneğin, bankanın uluslararası çeşitliliği de muhafazakar bir şekilde dikkate alınarak, bankanın temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp ve temerrüt tutarları üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla, örneğin büyüme oranının sıfır olduğu birbirini takip eden iki çeyrek dönem kullanılabilir. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, banka, aşağıda sayılan bilgi kaynaklarını dikkate almalıdır. İlk olarak, bir bankanın kendi verileri, kredilerinin en azından bir kısmı için dereceler arasındaki geçişlerin tahmin edilmesine olanak vermelidir. İkinci olarak, bankalar kredi ortamındaki daha küçük bir bozulmanın bankanın derecelendirme sistemi

üzerindeki etkileri hakkında olan ve daha büyük stres koşullarının olası etkileri hakkında bazı bilgiler de içeren bilgileri değerlendirmelidirler. Üçüncü olarak, bankalar, dış derecelendirmede dereceler arasındaki geçişle ilgili bulguları değerlendirmelidirler. Bu, bankanın kredi sepetlerini derecelendirme kategorilerine genel olarak eşlemesini de içerir. Ulusal denetim otoriteleri, kendi ülkelerindeki koşulları dikkate alarak, bu amaçla kullanılacak olan testlerin nasıl tasarlanması gerektiği hakkında kendi bankalarına talimat vermek isteyebilirler. Banka bu yaklaşımı kendi içsel derecelendirme amaçlarıyla zaten kullanmakta ise, stres testinin sonuçları, bu çerçevede dokümanın bu bölümünde tanımlanan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın kurallarına göre hesaplanan sermayede herhangi bir farka yol açmayabilir. Bir banka, birden fazla ülke piyasasında faaliyet gösteriyorsa, bu piyasaların hepsinde aynı koşulları test etmesi gerekmez, fakat toplam kredilerinin büyük çoğunluğunu içeren portföyler üzerinde stres testi yapılmalıdır.

(f) İçsel Derecelerin Kullanımı

İçsel dereceler ve temerrüt ve kayıp tahminleri, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımını kullanan bankaların kredi onayı, risk yönetimi, içsel sermaye tahsisleri ve kurumsal yönetim fonksiyonları ve süreçlerinde önemli bir rol oynamalıdır. Sadece ve münhasıran içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımını yasal sermaye tahsisinde kullanabilmek amacıyla tasarlanan ve uygulanan ve sadece içsel derecelendirmeye dayalı girdilerini sağlamak için kullanılan derecelendirme sistemleri ve tahminleri kabul edilemez. Bankaların hem içsel derecelendirmeye dayalı amaçlarıyla ham de bütün dahili amaçlarla tamamen aynı tahminleri kullanmalarının gerekli olmadığı bilinmektedir. Örneğin, fiyatlandırma modellerinde muhtemelen varlığın ömrüyle ilgili temerrüt olasılığı ve temerrüt halinde kayıplar kullanılır. Bir banka, bu tür farkların olması halinde, bu farklılıkları yazılı hale getirmeli ve bunların makul olduğunu ilgili denetim otoritesine göstermelidir.

(6) Bilişim Teknolojileri Sistemlerinin Gereklilikleri ve Veri Toplama

Bir banka, kendi içsel kredi riski ölçüm ve yönetim sürecine etkin destek sağlamak, bankanın bu dokümanda yer alan diğer yükümlülüklerini yerine getirebilmek ve denetim otoritesine yapılan raporlamaya bir temel oluşturmak amacıyla, temel borçlu ve kredi özelliklerine ilişkin bilgi ve verileri toplamalı ve saklamalıdır. Bu veriler, örneğin, içsel

derecelendirme sisteminin artan karmaşıklık düzeyi, portföyler arasında daha ince ve detaylı bir bölümlenimin yapılabileceğini gösterdiği takdirde, ilgili borçlulara ve kredilere derecelerin geçmişe dönük olarak tekrar tahsisine imkan sağlayacak kadar detaylandırılmış olmalıdır. Ayrıca, bankalar, bu Çerçeve dokümanın 3. Yapısal Bloğu kapsamında gereken kendi içsel derecelendirme sistemlerine ilişkin verileri de toplamalı ve saklamalıdır.

c. Kredi Riski Etkileri

Yeni sermaye uzlaşısı bir bankanın kredi riski alma konusunda ki tutumunu tümüyle değiştirecektir. Yeni uzlaşısı, her ne kadar bankalara kredi riski konusunda getireceği değişikliklere karşı bir hazırlık süresi tanıyor olsa da fazla zaman kaybetmek bankanın iyiliğine olmayacaktır.¹⁷

- İhtisas kredileri ve menkul kıymetleştirilmiş varlık tutan bankalar için daha fazla sermaye ayırma zorunluluğu oluşacaktır.
- Teminata dayalı işlemlerde kredi riskini azaltma konusunda yapılan uygulamalar sonucunda daha fazla sermaye ayırma zorunluluğu oluşacaktır.
- Basel I'de, ayrılması zorunlu olan sermaye hesaplanırken; ayrılan sermaye karşılığı, karşılığında ayrıldığı kredilerin tahsis edildiği bir iş kolundan bir diğerine değişiklik göstermekte iken, yeni uzlaşısı da bunun bir önemi kalmamış sermaye pozitif yıllık brut gelire oranla ayrılmak zorunda bırakılmıştır.
- Kredi riski açısından, en büyük etki perakende kar merkezli, kobi kar merkezli, merkez bankası ile hazineye kullandırılan krediler ve operasyonel risk için sermaye karşılığı ayrılmasında ki hususlardır.

Kullanılan yaklaşımdan yaklaşıma değişiklik gösteren kredi riski etkileri Ek 3'te arzedilmiştir.

¹⁷ David and Sidler, SF.17

2. Piyasa Riski

1996 Ocak ayında, Basel Komitesi "Piyasa Risklerini Sermaye İle İlişkilendirme" üzerine bir değişiklik getirmiştir. Bu değişiklik ile komite, piyasa riskine karşılık ayrılması gereken sermayenin tespit edilme metodolojisini anlatmıştır. 1998 yılının 1 Ocak'ından sonra G-10 ülkeleri'nde faaliyet gösteren bankalar piyasa riskine karşılık ayrılması gerekli yasal sermayeyi sağlamaya başlamışlardır. Burada piyasa riskini ölçerken bankalar "Riske Maruz Değer" yaklaşımı olarak anılan ve hemen hemen tüm bankaların standart kabul ettiği yaklaşımı kullanırlar. Riske Maruz Değer; belirli bir zaman aralığında, fiyat değişimlerinin dağılımına dayalı olarak, belirli bir istatistiksel güven aralığı hesabı ile, olası kayıplarını tek bir rakam ile ifade etmek üzere hesaplanan bir sayısal sonuçtur.

a. Piyasa Riskinin Ölçümüne İlişkin Yaklaşımlar

Piyasa Riski Değişikliği piyasa riskinin ölçümüne 2 farklı yaklaşım getirmiştir: Standart Yaklaşım ve İç Modeller Yaklaşımı.

İlk defa 1993 yılında ortaya konulan Standart Yaklaşım sermaye karşılığı ayrılmas gerektiren faiz oranları ve sermaye ensturmanları ile ilişkili piyasa risklerini hesaplamak için yaratılmıştır. Burada ki sermaye gerekliliği, bir menkul kıymetin ihraççısından kaynaklanan faktörlerden mütevellit meydana gelen beklenmeyen ve zarar doğurucu fiyat hareketlerine karşı bankayı finansal açıdan sağlam kılmak maksadıyla standart koşulmuştur.

Piyasa riskinin ölçümünde her ne kadar varyans ölçümü genel kabul edilmiş bir hesaplama yöntemi olsa da, hesaplama yöntemi olarak en iyi nitelendirilen herhangi bir yöntem üzerinde uzlaşma sağlanamamıştır. Varyans hesaplamalarında 3 popüler metot vardır:

1. Varyans / Covaryans Modelleri: Geleneksel varyans modelleri bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır.

2. Tarihsel Simulasyon Metodu: portfolyo varlıklarının günlük getiri değerlerini tarihsel bazda analiz ederek olası portfolyo zararlarını hesaplamaya çalışan metottur.

3. Monte Carlo Simulasyon Metodu: Piyasa datası içerisinde rassal olarak seçilerek yaratılan yeni örneklemin değerini takip ederek esas portfolyoyu tekrar değerlendirilir.

Bankalar gerekli otoriteler tarafından izin verilmediği takdirde sadece standart modeli kullanabildikleri halde eğer belirli kriterleri sağladığına kanaat getirilirse kendi içsel değerlendirme modellerini kullanabileceklerdir.

b. Basel II Sonrası Piyasa Riski

Alım-Satım Hesaplarının revize edilmiş tanımı, finansal kurumların alım-satım hesaplarını gözden geçirmesini gerektirmiştir. Yeni tanım daha fazla alım satımı yapılabilen finansal enstürmanın içerisine konulduğu bir tanımdır. Alım satım yapılan finansal enstürmanın piyasası daha likit ve derinlik sahibi olunca, bu tanım finansal kurumlar tarafından kabul edilmek zorunda kalmıştır. Yeni tanıma göre; alım satım hesapları içerisinde zaafiyete uğramış alım satım olanağı bulunan veya tamamıyla olası zararlara karşı tedbir alınmış (hedge edilmiş) finansal enstürmanlarda ki tutulan pozisyon alım satım hesaplarından çıkarılmalıdır. Alım satım hesaplarıyla ilgili strateji ve politikalar finansal kurumun üst düzey yönetimi tarafından onaylanmalı ve düzenleme ve denetleme mercileri tarafından izlenmelidir. Burada politikadan kastedilen, finansal kurumların sistem ve kontrollerinin bu finansal enstürmanların değerlendirilmesinde ne kadar güvenli ve basiretli olabildiklerinin yazılı olarak ifade eden belgelere sahip olmaları koşuludur. Bu sistemler de mesela alım satım işlemlerine limitler getirilmesi suretiyle diğer risk yönetim sistemlerine dahil edilmeleridir. Bağımsız bir personel tarafından bu kıymetler ile ilgili değerlendirme prosedürleri tam olarak yazılı hale getirilmeli ve doğruluğunun sağlanması gereklidir. Bu yazılı metinlerin yönetim kurulu seviyesine ulaşan bir raporlama sürecine tabi tutulması gereklidir.

3. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, yetersiz ve başarısız içsel süreçlerin, insanların ve sistemlerin veya dışsal olayların yarattığı kayıp riski olarak tanımlanır. Bu tanım, hukuki riski kapsar iken stratejik ve ticari itibar riski kapsam dışında tutulmuştur.

Operasyonel risklerin hesaplanması ve asgari karşılıkların ayrılması için gereken hesaplamalarda kullanılmak üzere karmaşık olmakla birlikte 3 farklı risk duyarlılığı düzeyine sahip yaklaşım Basel ile birlikte sektörün hayatına girmektedir. (i) Temel Gösterge Yaklaşımı; (ii) Standart Yaklaşım; ve (iii) İleri Ölçüm Yaklaşımı (AMA). Önemli düzeyde operasyonel risk taşıyan uluslararası bankalar, risk profillerine uygun olarak Temel Gösterge Yaklaşımı'ndan daha sofistike yaklaşımlar uygulamalıdır. Eğer banka bir defa temel gösterge yaklaşımından başka bir yaklaşımı benimsedi ve uyguladıysa, herhangi bir zaman tekrar temel gösterge yaklaşımına dönmesi ancak denetleme ve düzenleme merciinin onayına bağlı olarak gerçekleşebilir.

KPMG hangi yaklaşımı kullanacağını aşağıda ki faktörleri göz önne alarak belirlerler:¹⁸

- **Sınırlı Müddet** – Bankalar planlanmış uygulama tarihi ile örtüşen sistemler geliştirmiştir.
- **Piyananın Yaklaşım Algılaması** – Bankalar seçtikleri yaklaşımlarını kamuya açıklamak zorundadırlar.
- **Çeşitli Yaklaşımlar için Niteliksel Gereklilikler** – Bankalar operasyonel ve kredi kayıp verilerini toplamak zorundadırlar.
- **Veri sağlanabilirliği, kalitesi, ve güvenilirliği** – Komite bankaların kendi topladıkları verileri kullanmalarını önerirken bu verilerin sağlanması ve analiz edilmesi gerekliliğini de vurgulamaktadırlar.
- **Uzun vade Yaklaşım** – Yaklaşımların herhangi birinin uygulamasında eğer temel yaklaşımdan başka bir yaklaşım benimsendiyse temel yaklaşıma dönülmesine izin verilmeyecektir.

¹⁸ The New Basel Accord," KPMG, February 2001

- **Basel Komitesinin Tavsiyesi** – Basel Komitesi uluslararası firmaların temel yaklaşımdan başka yaklaşımlardan birisini kullanmasını tavsiye etmektedir.
- **Bildirim Gereklilikleri** – Gelişmiş yaklaşımı uygulayan kurumların bildirim yapması gereken konularla ilgili zorunlulukları temel düzey yaklaşımı belirleyen kurumlara göre daha fazla olacaktır.

Alternatif Standart Yaklaşım

Ulusal denetleme merciinin, mesela bankanın risklerin analizde birden fazla defa kullanılmasını önleyecek olan bir alternative yaklaşımı öne sürmesi durumunda uygun görülmesini müteakip bankalara Alternatif Standart Yöntem (A.S.Y) kullanılması konusunda serbestlik tanınabilir. Bir bankaya bir defa alternative standart yaklaşımı kullanma izni verildiğinde banka ulusal denetleme merciinin iznini almadan standart yaklaşımı kullanamayacaktır. Bu yüzden uluslararası çeşitlenmiş bankaların alternative standart yaklaşımı kullanmalarına sıcak bakılmamaktadır.

(3) İleri Ölçüm Yaklaşımları (İ.Ö.Y)

İ.Ö.Y'ni kullanan bir banka, faaliyet gösterdiği ülkenin denetim otoritelerinin onayıyla ve kendi kurulu bulunduğu ülkenin denetim otoritelerinin desteğiyle, genel banka grubuna kıyasla önemli sayılmayan, fakat kendileri Yapısal Blok 1'e uygun olarak bu Çerçeve dokümana tâbi olan, uluslararası faaliyet gösteren banka iştirakleri için yasal sermaye yükümlülüğünü belirlemek amacıyla bir tahsis mekanizması kullanabilir. Basel II'ye göre denetim otoritesinin onayı, bankanın bu iştirakleri için uyguladığı tahsis mekanizmasının uygun olduğunu ve ampirik kanıtlarla desteklenebileceğini ilgili denetim otoritelerini tatmin edici bir şekilde göstermesi şartına bağlı olacaktır.

Yönetim kurulu ve her iştirakin kendi üst yönetimi operasyonel risk verilerinin toplanması ve kontrol edilmesi ve bu riskler nispetinde de yeteri miktar sermaye ayrılmasından sorumludur.

İleri ölçüm yaklaşımı, gerekli sermayenin tahmininde bankaların içsel veri kaybından faydalanmalarını gerektirir. Komite, bu güne kadar ki çalışmalarıyla edindiği

tecrübe neticesinde, operasyonel riskin Basel II standartları çerçevesinde toplam sermaye gerekliliğinin % 20'si kadar sermaye gerektirecek ölçüde olmasını beklemektedir.¹⁹

b. Büyük Kayıplara Yol Açma Potansiyeli

Potansiyel olarak en büyük zararları açması muhtemel olan alanlar aşağıda ki gibidir:²⁰

Dahili (İç) Usülsüzlük: Bu; bankayı, müşterilerini ve vergi otoritelerini yanıltmaya yönelik olarak, zimmete geçirme, düzenleme, kanun veya banka talimatlarının aksi hareketleri, veya en az bir üçüncü tarafı kollayıcı tutum sergilemek olarak tanımlanan faaliyetleri içerir. Mesela bir çalışanın hırsızlığı, bankanın pozisyonlarını yanlış raporlaması, içerden bilgi sızdırma, çalışanın içeriden aldığı bilgiyi kendine menfaat sağlamak ya da bazı müşterilerine menfaat sağlamak maksadıyla kullanması gibi örnekler iç usülsüzlük örnekleri olabilir.

Harici (Dış) Usülsüzlük: Dış usülsüzlük ise iç usülsüzlük örnekleri arasına giren tüm faaliyetlerin bir üçüncü tarafca gerçekleştirilmesi durumudur. Örnek olarak; hırsızlık, müşteri sahtekarlığı, bilgisayar korsanlığı gibi olaylar verilebilir.

İstihdam Uygulamaları ve Çalışma Yerinin Güvenliği: Bu madde, istihdam, sağlık ve güvenlik ile ilgili kanun ve/veya antlaşmalarla tutarlı tüm faaliyet ve aksiyonları içerdiği gibi işe alım sözleşmeleri ve farklı davranma ile ayrımcılık gibi konuları içerir. Mesela personel özlük hakları, emeklilik hakları, personel sağlığı ile ters düşen uygulamalar, teşkilatlanmış emek örgütleri ile ilgili hususlar, ve bankanın diğer sorumluluklarını düzenleyen maddedir.

Müşteriler, Ürünler ve İş Teamülleri: Burada bahsedilen kasıtsız veya ihmal sonucu mesleki ve profesyonel bir yükümlülüğün müşteriye karşı yerine getirilemediği durumlardır. Bu tip bir başarısızlık, işin doğasından, bir finansal ürün veya hizmetin özelliklerinden kaynaklanabilir. Örneğin, bir müşterinin durumu dikkate alınarak

¹⁹ Reding, SF.59

²⁰ David and Sidler, SF.26

dolandırılması, hesabın içinin boşaltılması, hesap üzerinden yasa dışı eylem ve ürünlerin satışının veya transferlerinin gerçekleşmesi, kara para aklama gibi hususları içerir.

Fiziksel Varlıkların Gördüğü Zararlar: Burada konu olan zarar veya kaybın, nedeni doğal afet, veya terörizm, yağmalama, deprem, yangın, sel, kasırga gibi nedenlerle oluşurlardır. Konu olan varlıklar bankanın mülkiyetinde olmaktan ziyade, bankaya tedarikçi konumunda olan üçüncü tarafların mülkiyetinde olan mallar da olabilir.

Sistem Başarısızlıkları: Bu, tüm donanım, yazılım, telekomunikasyon, elektrik su kesintileri, ve maddi varlıklar ile ilgili sorunları içerir.

İcra ve Süreç Yönetimi: Bu, bir finansal kurum ya da bankanın tüm bir işlemi yönetme sürecini ifade eden bir maddedir. Hatalı işlem süreci, süreç yönetimi, ticari ilişki içinde bulunulan taraflarla ilişkiler bu maddenin içerisinde incelenmiştir. Bu süreçlerden kaynaklanan zararlar ve kayıplardır.

4. Sermaye Yeterliliğinin Nasıl Ölçüldüğüne Örnek²¹

$$\text{Bankanın Sermaye Oranı (min. 8 \%)} = \frac{\text{Toplam Sermaye (sabit)}}{\text{Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk}}$$

Kredi, Piyasa, & Operasyonel Riskler için tahsis edilmiş sermaye

Payda aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

Kredi Riski + 12.5*(Operasyonel Risk ve Piyasa Riski için Sermaye Gerekliliği Toplamı)

Kredi Riski = Kredi riski için baz alınacak tüm riske göre ağırlıklandırılmış varlıkların değerinin toplamı

Örnek:

Riske göre ağırlıklandırılmış varlıklar = \$875.00

Piyasa riski için sermaye yeterliliği = \$10.00

Operasyonel risk için sermaye yeterliliği = \$20.00

Toplam sermaye (payda) = \$875 + 12.5*(\$10 + \$20) = \$1,250.00

²¹ David and Sidler, SF.10

B. Yapısal Blok 2: Denetleyicinin Gözden Geçirme Süreci

1. Denetleme Sürecinin Önemi

Denetim mekanizması, işlemlerinden doğan riskleri üstlenen bankaların sadece yeterli sermayeye sahip olmaları için değil, ayrıca riski daha iyi takip ve analiz edip yönetebilmenin yollarını aramaları için onları zorlayıcı bir unsurdur.

Denetim ve düzenleme mekanizmasının görevi bankaların sermaye ihtiyaçlarını belirlerken ne kadar iyi çalıştıklarını kontrol etmen ve gerektiğinde süreçlere müdahale etmektir. Bu yüzden, bankacılıkla ilgili düzenleme ve denetleme kurumları ile bankalar arasında ki iletişim, açıkların tespit edildiği durumlarda, riskleri azaltmak ya da sermayeyi güçlendirmek için aksiyon almaya yardımcı olur. Basel Komitesi bankanın riskleri karşısında sahip olduğu sermayeye itibar edilmesi gerektiğini vurgulayarak, bankanın risk yönetimine ve iç kontrol süreçlerinin güçlülüğünü ve etkililiğine önem vermesi gerektiğini ileri sürmektedir. Ancak; bankanın riskini arttırmasının getireceği tek yükün karşılık sermaye ayırma zorunluluğu olduğunu düşünmek yanlıştır. Risk yönetimini güçlendirmek, banka içi limitler uygulamak, provizyon ve rezervlerin seviyelerini güçlendirmek, iç kontrol süreçlerini geliştirmek riski alırken dikkat edilmesi gereken noktalarıdır. Sermaye sadece yetersiz iç kontrol süreçleri ve risk yönetimi süreçlerinin yerine bir ikame kurtarıcı olarak görülmemelidir.

2. Denetleyici Mekanizma Sürecinde Ki Dört Ana Nokta

Denetleyici mekanizma, etkili banka denetiminin temel ilkelerini yayımlamıştır.²²

İlke 1: Bankalar sermaye yeterliliklerinin hesaplanmasında planlı bir süreç takip etmeli ve gerekli sermaye düzeyini yakalamak için gerekli stratejiyi oluşturmalıdırlar.

İlke 2: Denetleyici ve düzenleyici otorite, bankaların iç sermaye yeterlilik hesaplamalarında ve stratejilerinde ne kadar sağlıklı ve uygun hareket ettiklerini gözden

²² International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, SF.159

geçirmeli, bunu yaparken bankaların yasal sermaye oranları ile uyumluluğunu gözetme kabiliyetine de dikkat etmelidir.

İlke 3: Denetleyiciler, bankaların yasal sermaye oranlarının asgari limitlerinin üzerinde faaliyet göstermesini ve bunu korumalarını gözetmelidir.

Bankanın tümünü etkileyen Basel II sermaye uzlaşısının birinci Yapısal Blokunda bankanın karşı karşıya bulunduğu belirsizlikler üzerinde durulmuştur. Bankaya has bazı belirsizlikler hakkında nasıl davranılacağı konusu uzlaşının ikinci Yapısal Blokunda açıklığa kavuşturulmuştur. Beklenti bu belirsizlik ve risklere karşı; güvenilir bir bilgi sağlama ve raporlama sürecine, iyi bir iç kontrol ve iyi oluşturulmuş risk profiline ve müşteri profiline sahip, asgari sermaye gerekliliğine uyan bir bankada tampon oluşturabileceği yönündedir. Ne var ki, denetleyici otoriteler uzlaşının birinci Yapısal Blokunda bahsedilen standartların üstünde standartları da hayata geçirebileceklerdir.

İlke 4: Denetleyiciler, bankanın yasal sermayesinin asgari oranın altına düşmesini engellemek için, devamlı bankanın risklilik yapısına müdahale eder pozisyonda bulunmalıdırlar. Aksi durum gerçekleştiğinde acil önlemleri almak ve zararları telafi etmek adına süreçler izlemek denetleyicinin elindedir. Denetleyiciler yukarıda belirtilen ilkelerin dışında bir yörünge izleyen bankanın asgari yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için farklı opsiyonlar sunabilecek bir seviyede olabilmelidir. Örneğin; banka üzerinde gözetleme faaliyetlerini arttırmaları, kar payı dağıtımını kısıtlamaları, bankayı tatmin edici bir sermaye yeterlilik düzeyine kavuşturma politikası uygulamaya zorlayıcı tedbirler almaları, ve bankanın kısa zamanda sermayesini arttırması için ek sermaye bulmaya zorlama gibi tedbirler bunlar arasında sayılabilir.

Bu bağlamda, banka denetim otoriteleri yerinde ve uzaktan izleme, denetleme, banka yönetimi ve operasyonları, kendi kendine disiplin, piyasa gözetlemeleri, profesyonel yönetim ve amatör denetleme ile önleyici ve reaktif aksiyonlar geliştirebilir. Kısacası, piyasa odaklı banka yönetimi risk bazlı ve çok kapsamlı işleyebilir. Ayrıca, denetim merciinin sadece cari denetim sistemini, mekanizma ve metodolojilerini açıklığa kavuşturması değil, ayrıca denetleyici insan kaynağının kendini sürekli yenilenen denetim ortamında güncel

tutması beklenmektedir.²³ Sermaye planlama süreçlerinin ve risk yönetim becerilerinin denetim kadrolarının öğrenmesi ve kazanması gereken özellikler olduğundan bunun planlı bir eğitim anlayışıyla sağlanması gerekir.²⁴

C. Yapısal Blok 3 Piyasa Disiplini

Basel sermaye uzlaşısının üçüncü Yapısal Blokunun içeriği; denetleyici otoritenin inceleme süreci ve asgari sermaye gerekliliğinin tamamlanmasına ek olarak piyasa disiplini ile desteklenmesinin nasıl olacağıdır. Komite, piyasa katılımcılarının, uygulama, sermaye, risk ve risk toplama süreçleri, ve asgari sermaye hesaplama süreçlerinde raporlama ve bildirim kurallarını koyarak bunu özendirmeyi amaçlamaktadır. Komite, bu tip bildirimleri ve raporlamaların, sermaye yeterliliği hesaplamalarında daha doğru bilgiye ulaşabilmesi için destekleyici bir unsura olarak görmektedir.

İlke olarak, bankaların bildirimleri, banka üst yönetiminin ve yönetim kurulunun riske bakışı ve riski yönetmesi ile tutarlı olmalıdır. Yani; bölüm 1'de karşılaşılan farklı risklere yaklaşım ve onları ölçüm metodolojileri ortaya koyan komite, bu sayede sermaye gerekliliğinin hesaplanmasını amaçlamakta ve önermekteydi. Buradan hareketle bildirim konusunda ki önem, bankanın hukuki olarak zorunlu olan veya olmayan bir takım bildirimler ile piyasayı ve kamuyu riskleri hakkında anlaşılabilir şekilde bilgilendirmek zorunda olmasından kaynaklanıyor diyebiliriz. Bu bildirimler sonucu ortaya çıkacak raporların ve sayısal verilerin karşılaştırılabilirlik ve analiz edilebilirlik açısından kendi içerisinde tutarlı olması da zorunlu hale gelmektedir.

1. Uygun Bilgilendirmeyi Başarma

Verilerin, üçüncü tarafları bilgilendirmede kullanılmasından önce, yorumlanabilir hale getirilip, doğruluğunun kanıtlanması gerekir. Bu durum, veri kaynaklarının ve yeni verilerin gerekesinmesinden doğacak sistemlerin olduğu kadar, şimdiye kadar

²³ Wan Sin Long, The New Basel Capital Accord And Its Supervisory Inspirations, 2001 Monetary Authority of Macau, SF.49

²⁴ Michael J. Haubensstock and Charles A. Andrews, Implementing the New Basel Accord, The RMA Journal, December 2001 - January 2002, SF.34

denetlenmemiş finansal bilgiler gibi bilgilerin güvenilirliğini doğrulamak için veri sağlama süreçlerini gerektirmektedir. İlaveten, artan bildirim ortamında, işletmenin (banka) performansını ne derece etkilediği de dikkat edilmesi gereken bir noktadır.²⁵

Bildirimler yarım yıllık bazda olmalı ve şunları kapsamalıdır:

a. Sermaye yapısı,

b. Riskin belirlenmesi,

- Kredi riski, piyasa riski, ve operasyonel risk,
- Dereceleme sisteminin açıklanması,
- Sektör detayları, karşılık tipleri, vade dağılımı, tehlikeye düşen kredi tutarı, batık krediler için karşılıklar ve diğer karşılıklar için detaylar belirtilmeli,
- Kredi risk yönetimi fonksiyonlarının organizasyon ve tanımları,
- Portföylerin her segmentinin iç de dış derecelendirme ile analiz edilmesi,
- Her derecelendirme kategorisi için temerrüt olasılığı tahminleri
- Sistemin kalite ve güvenilirliğini performans sonrası ölçmeye yarayan bir gösterge,
- Kredi risk azaltma teknikleri, teminata uygulanan muameleler.

2. Muhasebe Bildirimlerinin Etkileri

Komite, Üçüncü Yapısal Blok kamuyu bilgilendirme çerçevesinin daha geniş kapsamlı olan muhasebe standartları paralelinde yapılacak açıklama gereksinimleriyle gelişmemesi gereğini benimsemiştir. Komite, amacı bankaların sermaye yeterlilikleri hususunda kamunun bilgilendirilmesi olan Üçüncü Yapısal Blokun görece dar odaklı perspektifinin daha geniş kapsamlı olan muhasebe yükümlülükleri ile gelişmemesini sağlamak için önemli ölçüde çaba göstermiştir. Bunun da ötesinde, Komite muhasebe otoritelerinin devam etmekte olan çalışmalarının Üçüncü Yapısal Blok kapsamındaki bildirim gereksinimleri üzerinde bir takım etkiler yaratacağını da göz önünde bulundurarak ilgili otoritelerle halen yürütmekte olduğu ilişkileri devam ettirme niyetindedir. Komite, bu alanda yapacağı gözlem ve değerlendirmeler ile sektörde meydana gelecek gelişmelerin

²⁵ Haubstock and Andrews, SF.34

ışığı altında Üçüncü Yapısal Bloкта gerekli değişikliklerin yapılması hususunu göz önünde bulunduracaktır.

Banka yönetimi, bilgilerin hangi araçlar vasıtasıyla ve hangi ortamda açıklanacağını belirlerken inisiyatiflerini kullanabilmelidir. Bankalar muhasebe raporları kapsamındaki yükümlülüklerini veya sermaye piyasası otoriteleri tarafından yürürlüğe konulan kayıt yükümlülüklerini karşılamak üzere bilgi açıklamasında bulunmuş olmaları durumunda, üçüncü bankalar uygulanabilir nitelikteki beklentilerini karşılamada bu bildirimlere dayanabileceklerdir. Bu gibi durumlarda bankalar muhasebe veya diğer bilgi açıklamaları ile bilgi açıklamanın denetimsel temelleri arasındaki önemli farklılıkları izah etmelidir. Bu izahat, tüm bilgilerin kalem kalem mutabakatına bakılması şeklinde olmak zorunda değildir. Muhasebe ve diğer yükümlülükler kapsamında zorunlu kılınmamış bilgi açıklamaları için banka yönetimleri Üçüncü Yapısal Blok çerçevesinde açıklanacak bilgileri, ulusal denetim otoritelerinin düzenlemeleriyle uyumlu olan diğer araçlar (kamunun erişimine açık internet web siteleri veya banka denetim otoriteleriyle birlikte doldurulacak kamusal denetim raporları gibi) yoluyla sunabileceklerdir. Ancak, bankalar ilgili tüm bilgileri mümkün olduğunca aynı nokta üzerinden sunma hususunda teşvik edilmektedir. Ayrıca, bankalar bilgi açıklamasının finansal raporlar vasıtasıyla yapılmamış olduğu durumlarda bu ek bilgilerin nereden temin edilebileceğini de göstermek durumundadır. Finansal raporları veya diğer zorunlu bilgi açıklamalarını geçerli olarak tanımanın, açıklanan bilgilerin doğruluğunun nasıl sağlanacağı hususuna da açıklık getirilmesine yardımcı olması beklenmektedir. Örneğin, yıllık finansal raporlarda yer alan bilgiler genellikle denetimden geçmiş bilgiler olmaktadır ve bu tip açıklamalarla birlikte yayımlanan ek bilgilerin de denetlenen bu bilgilerle uyumlu olması gerekmektedir. Ayrıca, diğer bilgilendirme yükümlülüklerini (sermaye piyasası otoriteleri tarafından zorunlu kılınmış kayda alma ve kayıta kalma yükümlülükleri gibi) yerine getirmek amacıyla yayımlanan ek bilgiler de ("Yönetimin Görüş ve Değerlendirmeleri" gibi) geçerlilik şartlarını karşılayabilmeleri amacıyla genellikle oldukça sıkı incelemelere tabi tutulmaktadır (iç kontrol değerlendirmeleri gibi). Bir bilginin geçerlilik incelemesinden geçmeksizin açıklanmış olması durumunda, internet sitesinde yayımlanan münferit bir rapor veya bir bölüm gibi, banka yönetimi derhal bilginin aşağıda ortaya konan kamuyu bilgilendirme genel prensiplerine

uygun biçimde tasdik edilmesini sağlamalıdır. Buna göre, muhasebe standartları kurulları, sermaye piyasası otoriteleri veya diğer otoriteler tarafından ihdas edilen yükümlülükler çerçevesinde aksi öngörülmediği sürece Üçüncü Yapısal Blok çerçevesinde açıklanan bilgilerin dış denetimden geçmesi gerekmeyecektir.

3. Bildirimler İçin Asgari Operasyonel Gereklilikler

Kurumlar asgari operasyonel yükümlülükleri bildirmek üzere aşağıdakileri tesis etmek zorundadır;²⁶

- Yönetim kurulu onayı, kamuyu aydınlatma politikasının belirlenmesinde zorunlu unsurdur. Yönetim kurulu onayı, Basel gereklilikleri ile örtüşen politikaların yaratılması için gereklidir.
- Mevcut bildirimlerin sıklığı ile Basel'in getirdiği bildirim zorunluluklarının sıklığı arasında ki boşluğu kapatmak zorundadır. Finansal kurumlar, standartları sağlayabilmek için nerelerden nasıl ilgili verileri elde edebileceklerini bilmek zorundadırlar. Normal finansal raporlamalarda kullanılmayan ancak yeni standartların gerekliliğine istinaden kullanılacak bu bilgiler bankaların sistemlerin içerisinde nerelerde muhafaza edilecektir bunların tanımlanması gereklidir. Dışsal denetimin talep edeceği verileri, onların istediği ve kullanılabilir halde nasıl sunulacağı bankalarca bilinmelidir.
- Bildirim için geliştirilmesi gereken prosedürler, daha sık bildirim gerekliliğini yerine getirecek, ve sermaye piyasalarının içerisinde meydana gelecek fiyat dalgalanmalarını yansıtabilecek olmalıdır. Bunun yanı sıra vergisel konular gibi ilişkili bir çok ulusal otorite için de kullanılabilir ve güvenilir bilgi yaratacak nitelikler taşınmalıdır.

IV. Basel II'nin Uygulama Sonuçları

Birçok ülkelerin bankaları ve denetleyici otoriteleri Basel II için hazırlıklara başlamışlardır. Olası etkilenen alanlar aşağıda açıklanmıştır. Şu alanlar aksiyon almadan önce piyasa katılımcılarının dikkate alması gereken noktalarıdır.

²⁶ PWC, SF.37

A. Sermaye

Bankanın asgari sermayesi ancak Basel'in sunduğu operasyonel ve kredi riski hesaplamalarının dahil edildiği formülasyon ile belirlenecektir. Gabriel David ve Christoph Sidler'in tahminlerine göre Basel II ile birlikte, asgari sermaye kredi riski için ana sermayenin % 2.5'u, operasyonel risk için ana sermayenin % 4.5'u kadar artacaktır. Ayrıca, aynı tahminlere göre, aynı riskler için yasal sermayede ki artışlar, katkı sermayenin sırasıyla % 4.5'u ve % 6.5'i kadar olacaktır.²⁷ Ancak, komite, daha karmaşık metotların uygulanması yoluyla bu yasal sermaye karşılığı tutarında ki artışın, olmayacağı görüşündedirler.

Tablo 5
Yeni Uzlaşısındaki Sermaye Gerekliliği

S&P Derecelendirme	1-Yıl Tarihi Batık Olasılık Yüzdesi	Standart Yaklaşım Risk Ağırlık Yüzdesi	Standart Yaklaşım Sermaye Gideri (Her 100 varlık için karşılık)	BRWc Risk Ağırlığı (Yüzdece)	Foundation IRB Capital Charge Per 100 Of Asset Value
AAA	0.01	20	2	14	1.12
AA	0.01	20	2	14	1.12
A	0.04	50	4	17	1.34
BBB	0.22	100	8	48	3.83
BB	0.98	100	8	123	9.87
B	5.30	150	12	342	27.40
CCC	21.94	150	12	694	55.55

Kaynak: S&P (2001), SF.8 Tablo

B. Finansal Sektör²⁸

Basel II'nin finansal sektörü derinden etkilemesi ve aşağıda sıralanan etkileri yapması beklenmektedir;

- Bankalar, aracı kuruluşlar, sigorta ve varlık yönetim şirketlerinin riske bakış açıları değişecek ve bu değişim giderek hızlanarak oluşacaktır.

²⁷ David and Sidler, SF.47

²⁸ David and Sidler, SF.41

- Kredi kartı, uzun vadeli ipotēe dayalı konut finansmanı, kar payı, sabit getirili menkul kıymet, yatırım fonu, varlığa dayalı menkul kıymet, teminat yönetimi, döviz ve saklama hizmetleri sağlayan finansal kuruluşlar bu iş kollarında uzmanlaşmaya yöneleceklerdir.
- Teklif edilen kurallar sigortacılık sektöründe dolaylı yoldan büyük bir etki yaratacak ve risk sermayesinin nasıl tahsis edilmesi, hesaplanması ve KOBİ finansmanı ve banka sigorta ürünlerini içeren şirket bünyesinde risk yönetiminin nasıl yapılacağı anlayışını farklılaştıracaktır.
- Piyasa, kredi riski ve operasyonel riskin yönetim ve sermaye yedekleri reasürans faaliyetlerini arttıracaktır. Sermaye piyasaları ve düzenleyiciler riskin menkul kıymetleştirilmesini kabul etmeye zorlanacaklardır.
- Temel olarak bu gelişmeler, finansal hizmetlerin maliyet ve fiyatlarının azalmasını sağlayacaktır.
- Birçok banka bazı ürün ve servislerini ve hatta bazı iş kollarını terk ederek uzmanlaşmaya yönelecektir.
- Daha sağlam bankalar, daha az sağlam olan bankalara göre bir avantaj sahibi olacaklardır.²⁹ Bu nedenle, Basel II, bankaların birleşmelerini arttırıcı bir etki yaratacaktır.
- Bankalar kurumsal kredilendirmeyi her zaman kötü yatırım olarak görmüşlerdir. Çünkü kurumsal kredi pazarında kar marjları nispeten azdır. Bu durumda nispeten kar marjı düşük olan türlerde kullanılan krediler için % 100 kredi riski karşılığı ayırmayı da istememektedirler. Ancak yeni kurallar ile birlikte kurumsal kredi pazarının getirisinde meydana gelecek artışlar perakende kredi pazarına karşı yeni bir pazar yaratacaktır.³⁰
- Bankaların aktif başına getirisi ya da özsermaye başına getirisi gibi göstergelerin ifade ettiği getiri oranları artacağından kar payları ve hisse değerleri de artacaktır.

²⁹ Haluk Akdoğan, Basel II and Turkish Banks – A case study investigating Merits and Demerits, SF.11

³⁰ Akdoğan, SF.11

• C. Bölgeler

A.B.D, Kanada ve Avrupa Birliği Basel II kurallarını uygulamada diğer ülkelere kıyasla daha hızlı yol almaktadırlar. Sonuç olarak, tüm banka ve finansal kuruluşlar da o ya da bu şekilde küresel bir dünyada bu bölgelerde ki finansal sistemlerle entegre olduklarından Basel II kurallarına tabi olacaklardır. Burada kastedilen sadece uluslararası ölçekte faaliyet gösteren bankalar değil aynı zamanda bu bankalarla ilişki içerisinde olan yerel bankalardır da. Buna ek olarak, bu kural ve düzenlemelerin uyumlu olarak işlemesi, yerel bankaların buldukları ülkelerde ki diğer finansal iş kollarının da bu kurallara tabi olmasını gerektirecektir. Buna ek olarak, bu kural ve uygulamaların tüm finansal hizmetler endüstrisinde yaygınlaşması hızlanacaktır. Avrupa Birliği'nde, Basel II gereklilikleri Sermaye Yeterlilik Talimatı III düzenlemesinde uygulanmaktadır. A.B.D'de ve İngiltere'de yasal otoritelerinden güç alan denetleyici kurumlar bu kuralların uygulanmasından sorumludurlar. G-7 ülkelerinde, uzlaşının uygulamaları zaten başlamış durumdadır. Etkilerinin net olarak görülebilmesi ise, bankaların, yatırım yöneticileri, ve sigorta ile menkul kıymet firmalarının konu ile ilgili uygulamalarda tecrübe ve vizyon kazanması ile meydana gelecektir. Yeni uzlaşının getirdiği standartların kabul edildiği ülkelerden sadece Japonya'da, finansal sistem uzun vadede sert değişimlere maruz kalacağı beklenmektedir.

D. Maliyetler

Orta vadede, bankaların doğru karar modelleri oluşturabilmesi için daha detaylı modellere ihtiyacı vardır. Bu modellerin bazı faydaları ama önemli maliyetleri de vardır:

Tablo 6
Basel II Faydaları ve Maliyetleri

Faydaları	Maliyetleri
Sermaye İhtiyaçları Azalmıştır	Bankaların daha fazla noktalarından bilgi akışının yaratacağı maliyetler
Geliştirilmiş otoriteler ile ilişki araçları	Sistem ve süreçlerin oluşum ve kurulum maliyetleri önemli düzeyde olacaktır.
Gelişmiş kurumsal piyasa ve risk algılaması	Devam eden sistem ve personelin maliyetleri

Kaynak: David and Sidler, SF.22

Finansal kurumlar tarafından tüm dünyada katlanılan maliyetlerin 2003 yılında 7.51 milyar dolar olan seviyeden 2005 yılında 11.82 milyar dolar düzeylerine çıkması beklenmekteydi. Bu bilgi maliyetlerin Basel uygulamasına hazırlık aşamasında getireceği maliyetleri yansıtmak adına değerlendirilmiş ve bulunduğumuz yılı kapsamayan bir veri olarak bu amaçla vurgulanmıştır. Tahminlere göre tüm dünyada finansal kurumların yarısı şu anda operasyonel risklerin tiplerini tanımlama ve bu konuda kendi bünyesinde veri toplama aşamalarındadır. Dünya çapında finansal hizmet sektöründe ki firmaların üçte birine yakın kısmı operasyonel risk yönetim planlamasını yapmaktadır. Bu konuda ilerleme kat etmek adına milyonlarca dolar fon risk göstergelerinin kullanımı, teknikler, risk eşleştirilmesi ve kayıp data veritabanının oluşturulması ile günlük olay analizleri ve dengeli skor kartları konuları üzerine harcanmaktadır. Operasyonel risk yönetiminde en popüler teknikler olarak finansal hizmet sunan firmanın kendi kendine topladığı bilgiler ve iç denetim yolu ile elde ettikleri bilgilerdir. Konu ile ilgili "Toplam Kalite Yönetimi" ve "Altı Sigma" gibi anlayışlar gelişmeye başlamıştır.

Tablo 7
Kurumlar Açısından Basel II Standartlarının Getireceği Maliyetler

Finansal Kurumlar	Uygulama Maliyetleri
Küresel Bankalar	3 yıl boyunca operasyon bütçesinin 5% – 6.5%'u kadar
Büyük Bölgesel Bankalar / Aracı ve Komisyoncu Kurumlar	3 yıl boyunca operasyon bütçesinin 6.5% – 8.5%'u kadar
Yerel Bankalar / Yerel Finansal Kurumlar	3 yıl boyunca operasyon bütçesinin 7.5% – 9.5%'u
Gelişmekte olan piyasalar – tüm kurumlar	Operasyon bütçesinin 9.5 % - 15 %'i kadar

Kaynak: David and Sidler, SF.22

E. Ortaklar

Bankalar hissedarlarının, riskler nitelik ve yönetilmesi hakkında daha fazla bilgilendirilmeleri sonucunda nasıl aksiyon alacakları konusunda bilgi sahibi olmak isteyeceklerdir. Burada banka üst yönetimi ve yönetim kurulu kurum bazında risklerin yönetim politikaları, izlenmesi ve gözden geçirilmesi hakkında daha ilgili olmak zorundadırlar. Birçok ülkede banka üst yönetimi ve yönetim kurulu üyeleri risklerin yönetim başarısı veya başarısızlığında doğrudan sorumlu tutulmaktadır.

F. Potansiyel Vergi Uygulamaları

Bankacılık grubunun yapısının ve sermaye yapısının değişimleri uygulanan vergi matrahını da değiştirecektir. Her ne kadar düzenleyici otoriteler Basel'in vergisel boyutları ile ilgili bir amaca ulaşmak istemese de, yeni uzlaşma vergi konularında bir kurumu 3 yoldan etkileyecektir:³¹

- İlk etki nedeni, bir bankanın sahip olduğu sermaye tutarıdır;
- İkinci etki nedeni bu sermayenin yapısıdır;
- Üçüncü etki nedeni ise kurumların farklı lokasyonlarından doğan konulardadır. Sermaye tutarının farklı lokasyonlarda faaliyet gösteren uluslararası bankalarda tahsis edilen sermayenin farklılığından ötürü karı ve dolayısıyla da vergi yükümlülükleri değişiklik göstermektedir.

Yeni Sermaye Uzlaşması, bankaları ve diğer kurumları zorunda bıraktığı veri sağlama fonksiyonu ile vergi otoriteleri karşısında daha şeffaf kılmaktadır. Bu noktada bankalar standartların getirdiği daha fazla veri sağlama ve üçüncü tarafları bilgilendirme yükümlülüğünün onları vergi otoriteleri karşısında sıkıntıya sokup sokmayacağını düşünmektedir.

³¹ PWC, SF.38

Vergilendirme konusunda bankalar Şu asgari standartları sağlamalıdır; ³²

1. Banka grubunun yapısı Basel gereklilikleri ışığı altında tekrar gözden geçirilmelidir ve yasal sermaye kullanımının optimizasyonu sağlanmalıdır. Basel'in pekiştirilmiş gereklilikleri ve hukuki Őahsiyet tabanında, banka grupları kendileri üzerinde hüküm verebilecek tüm denetim ve düzenleme merciileri ile ilgili mesafelerini tekrar gözden geçirmeli ve bazı faaliyetlerini Őubelerinin dışına taşımaları konusunda gerekenleri yapmalıdırlar. Banka grubunun bunları yapmasında ki amaçları vergisel avantajlar doğurmak olacaktır.

2. Finansal kurumlar bireylerce yönetilen hukuki Őahsiyetler ve alt konsolidasyonlar yeterince sermayelendirilmiştir. Sermaye öyle tutulmalıdır ki transfer edilebilir olmalı ve yasal sermaye kullanımını optimize etmelidir. Bankalar, grup içerisinde sermayenin nerede tutulduğunu tanımlamalıdırlar çünkü sermaye sıklıkla sermaye arttırım araçlarında tutulur. Bunun yanısıra, eğer varsa grubun sermaye karşılığı ayrılmasını gerekli kılan taraflarını tanımlamalıdırlar. Konsolide grup sermayesine dahil edilen sigorta iştirakleri toplam sermaye fazlası tutarına dikkat etmelidirler çünkü buradan kaynaklanan bir sermaye karşılığı fazlası ortaya çıkabilir. Sermaye tahsisinde nasıl davranıldığı vergisel konuları da yakından ilgilendireceğinden grup içerisinde sermayenin ne kadar nasıl tutulacağı dikkat gerektiren bir konudur.

3. Finansal kurumlar finansal olmayan kurumlarda ki iştiraklik seviyelerini gözden geçirmelidirler. Ayrıca, finansal kurumlar gelecek stratejilerini belirlerken bu iştiraklik oranlarına ve çapraz hissedarlık seviyelerine göre tekrar gözden geçirmelidir.

4. Őubelerin karı, faiz giderlerinin toplam vergiden düşülebilir maliyetlere oranı hesaplanarak gözden geçirilmelidir. Burada konu edilen sermaye maliyetleri, vergi matrahından indirilmesine yasalarca izin verilmeyen bankanın toplam sermayesinde özsermaye niteliği taşıyan sermayeye ait maliyetlerdir.

G.Derecelendirme Kuruluşları

³² PWC, SF.39

Standard & Poors, Moody's Yatırımcı Hizmetleri, Fitch ve IBCA gibi lider derecelendirme şirketleri artık uluslararası faaliyet gösteren bankaları derecelendirebilmek için kriterlerini geliştirmektedirler. Derecelendirme şirketleri Enron ve Worldcom gibi skandallardan sonra artık daha fazla şeffaf, tutarlı olmaya zorlanmaktadır. Bankalar batık riski, temerrüt riski ve temerrüt halinde kayıp riski ile ilişkili çok daha fazla ve daha kaliteli veri sahibi olma gereksinimi içerisine gireceklerdir.

KOBİ ve perakende krediler derecelendirme kuruluşları tarafından odaklanması gereken spesifik bir alan olacaktır. Bunun sebebi, KOBİ kredilerinin daha riskli oluşu ve perakende kredilerin ise daha müşterilerine ait ödeme performansı ile ilgili yeterli verinin elde edilememesidir. İleri düzey derecelendirme yaklaşımında ölçüm yapılabilmesi için bu verilerin sağlanması gereklidir. Bankalar yukarıda sayılan gibi bankacılık segmentlerinde, riskleri yönetme konusunda farklı ihtisas alanları gerektirdiğinden kredilere risk değerleri atanmasında daha özenli olmak zorunda kalacaklardır.

- Derecelendirme şirketleri Basel II Uzlaşısı'nı desteklemektedir çünkü bu daha rekabetçi ve güvenilir bir bankacılık sistemine neden olacaktır.
- Buna ek olarak, bankaların dış faydalanma sağladıkları hizmetler, kıyı bankacılığı hizmetleri de gözden geçirilecektir.

V. Basel II'ye Eleştiriler

A. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı: % 8 Asgari Sermaye Oranı Yeterli Mi?

Yeni uzlaşma bankalara riske göre ağırlıklandırılmış varlıklarının değerinin % 8'i kadar asgari sermaye yükümlülüğü getirmiştir. Burada şöyle bir sorun vardır. A.B.D bankaları için bu sermaye gerekliliği çok düşük olarak kabul edilmektedir. Basel Komitesi'nin 1997 yılında yayımladığı "Etkili Banka Denetiminin Temel İlkeleri" çalışmasına göre banka denetleme ve düzenleme otoriteleri bankalara üstlendikleri riske göre asgari sermaye gerekliliği getirebilmektedir. 1988 yılında ki uzlaşma kredi riski ve bilanço dışı riskleri adres gösterdiğinden ancak bu risklerin artmasına rağmen asgari sermaye oranı % 8 seviyelerinde kaldığından bu oranın yeterli olmadığı düşünülmektedir. Örneğin 100 YTL

ticari kredi plasmanı yaratan bir banka, karşılığında 8 YTL sermaye tutmak zorundadır. Basel II içerisinde ki gelişmiş iç derecelendirme yöntemine göre kredi notu AAA olan bir bankanın bu tutarda bir kredi için tutacağı asgari sermaye yükümlülüğü 0.37 YTL ile 4.45 YTL arasında değişmektedir. Kredi notu B olan bir şirkete verilmiş kredi için ise bu tutar 3.97 YTL ile 41.65 YTL arasında değişmektedir.³³

B. Basel II Uygulaması Tercihe Mi Birakılmıştır ?

Resmi olarak ülkelerin, katkıda bulunmadıkları tamamiyle dışarıdan gelen bir uzlaşi içinde yer almalarını şart koşan zorlama mevcut değildir. Ancak Basel II'nin yarattığı değişimlere adapte olmaları desteklenir. Uygulamada, yeni uzlaşi ile uyumlu hale gelmek genellikle desteklenecek bir halden çok finansal sektörde ki gelişmelerin zoraki kıldığı bir hal almaktadır. Sayısı 100'ü geçen ülke yeni uzlaşiya adapte olma niyetindedir ve bunun nedenleri mevcuttur:

- Resmi sektör disiplini
- Piyasa Disiplini
- Piyasaya Ulaşma Gereklilikleri
- İtibar
- Uluslararası yayılma etkisi
- Üretim verimliliği

Gelişmekte olan ülkelerin Basel II'ye geçişlerinde ki nedenler 1988 Uzlaşısı'nda ki nedenleri ile aynıdır.³⁴

1. Resmi Sektör Disiplini

Uluslararası Para Fonu, acil fonların çözülmesinde karşı ülke ile bir reform programı üzerinde anlaşma sağlar. Dünya Bankası da finansal sektöre sağlayacağı parasal yardımlardan önce bir takım yapısal şartları antlaşmaya zorunlu olarak koyar. Asya

³³ Benton E. Gup, The New Basel Capital Accord: Is 8% Adequate? , University Of Alabama, July 2003, SF.12

⁴⁶ Jonathan Ward, The New Basel Accord And Developing Countries: Problems And Alternatives, Working Paper No. 04, Research Fellow Esrc Centre For Business Research Cambridge University, 25-27 September 2002, SF.32

Krizi'nden sonra ortaya çıkan anlayışa göre mikroekonomik faktörler krizin nedenlerini oluşturduğundan krize maruz kalma durumunun ön habercisi niteliğinde olan bu faktörlerde ki gelişmeleri takip etmek, gene krizlerin önlenmesi veya en azından zararlarının azaltılması amacıyla takip edilmesi gerekenler olarak algılanmaktadır. Bankacılığın uluslararası standartları "Etkin Bankacılığın 25 Ana Standartı" ismiyle anılmaktadır.³⁵ Uluslararası finansal kurumlar çoğunlukla bu standartları uygulamaktadırlar. Bu standartların altıncısı Basel Uzlaşısına atıfta bulunur ve çok detaylı bir kural niteliği taşır: Banka yöneticileri tüm bankalarda basiretli ve uygun olan asgari sermaye yeterlilik standartlarına itaat eden bir yönetimle bankayı yönetmelidirler. Bu gibi gereklilikler bankaların üstleneceği riskleri yansıtmalı, ve kayıplara tahammül sınırlarını ve sermayelerini oluşturan bileşenleri açıklamalıdır. En azından uluslararası faaliyet gösteren bankalar, bu gereklilikleri Basel'in koştığı standartların altına düşürmemelidirler.

2. Piyasa Disiplini

"Piyasalar, devleti piyasalara uluslararası standartları getirmesi için zorlar" görüşü sık sık kabul edilen bir görüştür. Uluslararası normlara uyulursa merkez bankaları ve hazinenin borçlanma maliyetleri aynı finansal kurumların ve aktörlerinki gibi daha düşük maliyetle gerçekleşme imkanı bulabilir. Ancak bu, görüldüğü kadar kolay olmayabilir. Derecelendirme kuruluşları gibi piyasa oyuncularını, bir ülkenin finansal altyapısını baz alarak derecelendirme yaparken uluslararası standartları göz ardı edebilirler. Finansal İstikrar Forumu (2000) piyasa oyuncularının çoğu zaman uluslararası antlaşma, uygulama ve esaslardan haberdar olmadıklarını veya onları dikkate almadıklarını göstermiştir. Uluslararası Finansal Kurumları haricinde ki piyasa katılımcılarının bu standartlarla ilgili uyum çabası çok sık gözlemlenmeyen bir davranıştır.

3. Piyasaya Giriş Gereklilikleri

Basel Uzlaşısı yabancı bankaların faaliyet göstermek istediği ülkelere; bu bankaların kendi ülkelerinde denetim ve düzenleme mercilerinin yeterli düzeyde yasal

³⁵ Basel Komitesi on Banking Supervision (1997) Core Principles for Effective Banking Supervision, September

düzenlemelere sahip olması durumunda izin verilmesini tavsiye etmektedir. Alt antlaşmalar – Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri ve Basel Uzlaşısı gibi – düzenlemeler yeterli düzeyde olarak kabul edilmiştir. Londra dünyanın en büyük uluslararası bankacılık piyasasıdır ve G-10 ülkesi olmayan ülkelerin favori referans piyasasıdır. İngiltere’de bu uluslararası bankacılık piyasasına girecek olan bankalar kendi ülkelerinde Basel ve Etkin Bankacılık Denetiminin Temel Prensipleri adıyla anılan ilkeleri uygulamak zorundadırlar. Finansal Hizmetler Otoritesi ayrıca Avrupa Birliği Kanunu ile de desteklenmiştir.

4. İtibar

Bazı ülkeler içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı uygulamaktan itibari nedenlerle çekinmektedirler. Eğer daha karmaşık bir yaklaşımı benimsemek ve kullanmak gelişmiş bir ülke için, daha az gelişmiş bir ülkeninki ile kıyaslandığında daha az maliyet yaratıyorsa, bu tip ülkeler çok faydasını görmeyecek olsalar dahi daha sofistike olarak düşünülen Basel II veya getirdiği uygulamaları kullanmaya istekli olabileceklerdir.

5. Uluslararası Yayılma

Basel Uzlaşısı ülkeler arası banka düzenlemeleri ile ilgili uyum antlaşmalarının varlığından ötürü ortaya çıkmıştır. Banka düzenlemeleri bankaların genellikle diğer ülkelerin bankaları ile uyum sıkıntılarında doğmuştur. Bir ülkede bankacılık standartları çok sıkı ve yüksek kalitede olsa dahi o bankaların iş ilişkisi içerisinde oldukları diğer ülkelerin bankacılık standartları zayıfsa bu bazı sıkıntılara yol açmaktadır. Bankalar farklı ülkelerde ki farklı uygulamalardan faydalanarak riskin transferi ile arbitraj geliri yaratabilmektedir.

6. Verimlilik

Yaklaşımların benimsenmesi her ne kadar bazı maliyetleri de beraberinde getirecek olsa da tek bir bankacılık rejiminin uygulanması orta vadede daha az maliyetle sektörün ilerlemesine olanak tanıyabilir. Bu noktada personelin Basel ve uygulamaları konusunda yeteri düzeyde bilgili ve tecrübeli olmadığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bunun da yaratacağı bir maliyet kavramından söz edilirse burada bir ülkenin Basel Uzlaşısını seçmesi ve uygulaması onun kaynakları ile ilgili bir durumdur diye düşünebiliriz.

Aslında ülkelerin bunu uygulamaktan imtina etmelerinin bir nedeni de, sektöre kurallar getirerek onu bazı konularda istenilene zorlamak, standartlar getirip buna uymalarını özendirmekten daha az maliyetli ve kesin sonuç doğurucu bir yoldur anlayışıdır. Ülke içi üretilmiş bir kurallar bütünü uygulama bakımından da daha az maliyet yaratır. Ancak kurallar bankaların farklı ülkelerin kanunlarına tabi olması durumunda iletişim ve sıkıntı ile ilgili bir giderici çözüme ulaşmakta zorluklar meydana getirmektedir. Bu durumda da kuralların standartlara nazaran hem avantaj hem de dezavantajları olduğunu kabul edebiliriz.

C. Sepetler

Standart yaklaşım sorunsuz bir yaklaşım değildir. Bu bağlamda, derecelendirme sepeti tartışılan önemli bir sorundur. Bir derecelendirme sepeti içerisinde üst ve alt seviyede bulunan firmaların aynı riski taşıyor olmaları standart yaklaşımın riske duyarlılığını tartışma konusu haline getirmiştir. Derecelendirme, hukuki amaçların sağlanması için tespit edilmeye çalışılan riski yanlış ölçmektedir ve çok az sayıda borçlanıcı için doğru bir analiz imkanı ortaya çıkmaktadır.³⁶ A ve BBB (yatırım notlu müşterileri) BB ve B (daha aşağıda yatırım notuna sahip müşteriler) ile kıyaslandığında aynı riski taşıyan ama farklı derecelendirme sepetlerinde bulunan firmaların, buldukları sepetlerde aralarında çok daha büyük risk farkı bulunan firmalar ile birlikte değerlendirilmeleri ama bir üst sepette olan ve risk açısından aralarında daha az risk bulunan firmalar ile çok farklı değerlendirilmeleri eksikliği ortaya çıkmaktadır.³⁷

D. Derecelendirme Kuruluşları

Kredi risk yaklaşımlarında en çok eleştirilen konu, derecelendirme kuruluşlarıdır. Uzlaşıda bahsedilen standart kredi riski yaklaşımında ki yenilikler ile derecelendirme kuruluşlarının önemi biraz daha arttı. Asgari sermaye gerekliliği olan ülkelerde özellikle ekonomik daralmanın yaşandığı zamanlarda bu gerekliliği yerine getirmek daha zor bir hal

³⁶ Monfort, B and Mulder, C (2000) 'Using credit ratings for capital requirements on lending to emerging market economies: possible impact of a new Basel Accord', IMF Working Paper No. WP/00/69

³⁷ Edward I. Altman and Anthony Saunders , An Analysis And Critique Of The Bis Proposal On Capital Adequacy And Ratings, 1/2000, SF.16

almaktadır. Çünkü bir çok kredi batık hale geldiğinden zarar yazılmaktadır. Bankalar tek tip bir derecelendirme yöntemi seçerlerse ekonomik daralma sırasında meydana gelebilecek bir takım ek maliyetleri üstlenmiş olurlar. Bunu üstlenmemek ve maliyeti ekonominin tümüne yansıtılabilmek için derecelendirme yöntemleri belirlerken istikrar göstermezler. Yani bir dönem derecelendirme yaptıkları yaklaşımı diğer bir dönem değiştirme eğilimindedirler. Bu şekilde maliyetten kaçarak karlarını arttırmak isteyeceklerdir.

Yeni uzlaşıda denetim otoriteleri hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler için ihracat kredi kuruluşlarının belirlediği ülke riski derecelerinin kullanılmasına izin verebilirler ve özel derecelendirme kuruluşları yerine kullanılmaları için gerekli esneklik gösterilmektedir. Değişik türlerde derecelendirme yöntemleri kullanılması için konulmuş asgari gereklilikler şöyledir; bu derecelendirmeler üzerinde uzlaşmış bir OECD prosedürünü takip etmeli ve yayımlanmalıdır. Bu kural OECD ülkelerinde ki derecelendirmeler için gereklidir. Ama halihazırda önceden konulmuş kurallara uygun az sayıda ihracat kredi kuruluşu vardır. Çok olsalar dahi, bu çok sayıda firmanın ortak bir metodoloji ile faaliyetlerine devam etmesi argümanından hareketle, gene de ulaşılabilir bağımsız kararların alınıp alınamayacağı hala kesin değildir.³⁸ Diğer taraftan, bu tip resmi derecelendirmeler, bu derecelendirmeleri yapan kuruluşlar açısından rekabet baskısı yaratır. Derecelendirmeye tabi tutulan kurumlar, bu derecelendirme şirketleri üzerinde baskı yaratabilirler.³⁹

Öneriler, çoğu uluslararası bankanın kendi ülke risklerinin analizinde dışsal derecelendirme sonuçlarını dikkate aldıklarını ortaya koyan anketleri referans göstermektedir. Bunu ileri süren görüşün nedeni ise, kurumsal firmalara göre az da olsa bankaların daha fazla bilgi ile donanmış olduklarıdır. Bununla birlikte, alternatif bir görüşün ileri sürdüğü de şudur ki; merkez bankalarının veya hazinelerin derecelendirilmesi zordur.

E. Gelişmekte Olan Piyasalarda Ki Etkileri

³⁹ Estrella, A et al. (2000) 'Credit ratings and complementary Kaynak of credit quality information' BCBS Working Paper No. 3, August

Yeni sermaye yeterlilik standartlarının uygulamasının gelişmekte olan piyasalarda ters etkiler yapması muhtemeldir. Bu etkilerin en önemlileri arasında, artmış maliyetler veya gelişmekte olan piyasalara olan azalan kredi seviyeleri, kısa vadeli kredi vermeye doğru eğilim, büyük bankaların rekabetçi avantajlarının artması sayılabilir. Bunlara gelişmekte olan piyasalarda karşılaşılabilecek problemler olarak ilerki sayfalarda daha detaylı yer verilecektir.

G. Kısa Vadeli Borçlar

Düzenleyiciler, daha karmaşık olan nicel modellerin banka ortakları ve yöneticileri tarafından daha iyi bir risk yönetim fonksiyonuna sahip olduğunu ispat edecek testler veya açıklamalar yapmamışlardır. Ancak bu farklı yöntemler farklı ekonomik gelişmelerde uygulanabilirlik taşıdığından bankalara bunlar arasında aşamalı seçim yapabilme olanağı tanımının iyi olacağı görüşündedirler. Mesela, yasal olarak tutması gereken sermaye; banka portfolyosunun birleşik vadesinin ekonomik koşullara bağlı olarak kısa veya uzun vadeli sınırları içerisinde değiştiğini varsayarsak buna bağlı riskler değişeceğinden tutulan asgari sermaye tutarı da değişecektir.

H. Denetleme Başarısızlıkları

Yapısal Blok 2'nin uygulaması denetleyiciler açısından iki noktada zorluk çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi; mevcut ortamda, uygulamaların bankalara karmaşık gelecek kadar geniş uzantıları olması, uygulama rehberi niteliğinde dokümantasyonun az olması, ve konu üzerinde eğitilmiş denetim personelinin yetersiz sayıda ve tecrübeye olmasındır.⁴⁰

İkincisi, denetimin etkinliği denetleyicilerin, bankacıların, ve politikacıların çalışma arzularına bağlıdır⁴¹. Her ne kadar standartlar oluşturulan yasalarla korumaya çalışılsa bile, ülkenin kültürü, normları ki bunlar ülkeden ülkeye, ülkenin kendi içerisinde ki farklı

⁴⁰ European Central Bank, The New Basel Capital Accord-Comments of the European Central Bank, 31 May 2001, SF.13

⁴¹ Ward, SF.13

bölgelerde farklılık gösteren unsurlardır, standartların uygulanmasında olmazsa olmazlardandır.

I. Ulusal Denetleyici ve Düzenleyici Otoritenin Muhakemesi

Ulusal denetleyici ve düzenleyici otoriteler, belli kararları alırken farklı seçenekler arasında seçim yapmaları konusunda esneklik kazanmıştır. Ulusal muhakeme ya da ulusal takdir diye adlandıracağımız aksiyon, Basel Komitesi'nin belirli bir konu üzerinde tam uzlaşma sağlayamamış olduğu alanlarda seçenekleri önüne alıp duruma uygun hareket etme karar serbestliğini düzenleyici ve denetleyici olan ulusal otoriteye bıraktığı durumdur. Aslında uluslararası kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuş standartlar bütünü içerisinde değerlendirirsek ulusal otoritenin takdiri veya muhakemesi bir standartlar bütünü içerisinde deliğe benzetilebilir. Çünkü bu delik bir defa oluşursa, tüm farklı ülkelerin yeknesak bir bankacılık rejimi uyguladığından söz edilemez. Kurumsal davranış ve uzlaşmalar, ülkeler arasında çok farklılık gösterirlerken, denetim ve düzenlemenin tam olarak neyi ifade ettiği de bu süreçte ülkeler arasında farklılık göstermesi kaçınılmazdır.

Uluslararası sermaye yeterlilik rejiminin uygulanmasında ki amaç; uluslararası rekabette gevçekliğin önünü kesmektir ancak ulusal otoriteye bırakılmış noktaları ile amacına ulaşması mümkün görünmemektedir.⁴²

J. Bilgilendirme

Modern bankacılığın mantıksal temeli bilgi asimetrisi ve dışsallığa dayalıdır. Bankalar, kendilerine fon sağlayan müşterilerinden ve düzenleyicilerden daha fazla, kendilerinden kredi kullanan müşterilerinden ise daha az bilgiye sahiptirler. Bu yüzden bildirim mecburiyeti doğmuştur ve bu bilgi asimetrisini yok etmeye yöneliktir. Ne var ki, biginin üretilmesi ve işlenmesi maliyetli olduğundan, optimal bildirim gerekliliği sınırlıdır. Ayrıca, bildirimler piyasa başarısızlıklarının her türüsünü engelleyemez. Bankalar büyük kurumlar olduklarından onların başarısızlıkları piyasaların tümüne ilave maliyetler bindirir.

⁴² Kapstein, E B (1989) 'Resolving the regulators' dilemma: international coordination of banking regulations' International Organization 43:2, Spring: 323-47

Eğer yeterince bilgilendirildiyse, bankaların maliyet yaratacak risklerini bir yatırım aracından bir diğerine kaydırarak bu maliyetlerden kaçındıkları savunulur.⁴³

Bölüm III

Gelişmekte Olan Ülkelerde Karşılaşılan Problemler

Yeni sermaye uzlaşısı geliştirmekte olan piyasalarda nasıl uygulamaya sokulacaktır ?
Bu kısımda geliştirmekte olan piyasalarda Basel II'nin getirecekleri tartışılacaktır.

Gelişmekte Olan Piyasalarda Basel II İlkelerinin Uygulanmasında Ortaya Çıkan Sorunlar ve Yol Haritaları

- Özellikle sınırlı Kaynaka sahip ülkelerde, bankacılık otoriteleri, Basel II'ye geçiş ve bankacılık sistemine ilişkin diğer öncelikler arasında denge kurulmalıdır.
- Basel Komitesi, bazı ülkelerin Basel II'ye geçmeden önce bankacılık denetim ve gözetimi alanında atması gereken öncelikli adımlar olabileceğini; böyle bir durumda otoritelerin yerel banka sistemi özelinde yeni sermaye standartlarının uygunluğunu ve faydalarını değerlendirmelerini, uygulamaya geçişi takvimini bu doğrultuda oluşturmalarını önermektedir.
- Ülkelerin Basel II'ye geçmeden önce bu sürece altyapı oluşturabilecek sistem ve uygulamaların varlığını sorgulamaları beklenmektedir. Basel Komitesi'nin, Etkili Banka Denetiminin Temel İlkelerini belirlediği metinde yer alan esaslar Basel II Uzlaşısı'nın temel öncelikleri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, ülkedeki hukuki düzenlemelerin, insan Kaynakının, şeffaflık ve kurumsal yönetim standartları ile muhasebe ve karşılık uygulamalarının uygunluk açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Uzlaşının, asgari sermaye yeterliliği hesaplamaları bölümü dışında kalan iki yapısal bloğunun aynı derecede önemli olduğunu vurgulanmaktadır. Sermaye gereksinimini yeni standartlara göre hesaplamak için gereken altyapıya sahip olmayan

⁴³ Ward, SF.15

ekonomilerde, Uzlaşının öncelikle denetim ve şeffaflık bileşenlerinin uygulanmasının önerildiği görülmektedir.

- Basel II Uzlaşısı'nın uygulanması için hazır olmayan piyasalarda standartların uygulanmasına ön şartlar yerine getirilmeksizin geçilmesi gibi bir beklentinin olmadığı vurgulanmıştır. IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar, değerlendirmelerinde Basel II'ye geçişin bir kıstas olarak dikkate alınmayacağını, ancak ülkede uygulanan sermaye yeterliliği standartlarının yukarıda belirtilen "Etkin Banka Denetiminin Temel İlkeleri" ile paralallik göstermesinin yeterli olacağı görüşündedir. Bununla birlikte, anılan metnin atıfta bulunulan altıncı maddesi, uygulanacak sermaye standartlarının en az Basel II kuralları kadar ihtiyatlı ve kredileri yansıtacak düzeyde oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır.
- Denetim otoriteleri, bankacılık sistemindeki aktif payı, faaliyet alanları, uluslararası piyasalardaki faaliyetleri, risk profile ve risk yönetim teknikleri açısından gelişmişlik düzeyleri gibi kriterleri değerlendirerek bazı bankaların Basel I, bazılarının Basel II standart yaklaşımları, bazı bankaların ise içsel yöntemleri kullanmalarını zorunlu tutabilecektir.

I. Yaklaşımların Uygulanması

Denetim otoriteleri sermaye gerekliliğini tespit aşamasında ya standart yaklaşımı uygulaması için bankaları özgür bırakmıştır. İçsel derecelendirme yaklaşımlarından diğerlerini kullanmak için ise denetim otoritelerinden gerekli kriterlere uygun olduğuna dair izin alınmak suretiyle diğer yöntemler de uygulanabilir.

A. Standart Yaklaşım

Dış kredi derecelendirmesi varlıkların risk ağırlıklarının tespitinde kullanılır. G-10 ülkelerinde ise bir çok kurumsal yatırımcı dış derecelendirme yaptırmaktadır. Ancak gelişmekte olan piyasalarda kurumsal banka müşterileri için kredi derecelendirmesi yaptırmak olağan bir durum değildir. Belirli bir dereceye kadar, bu durumun gelişmekte

olan ülkelerde küçük ve orta büyüklükte ki işletmelerin ekonomide ki ağırlığından kaynaklandığı savunulabilir.

Tablo 8
4 Büyük Kuruluş tarafından 2000 Yılında Derecelendirilmiş Şirket Profilleri

Bölgeler	Bankalar	Şirketler
A.B.D	757	3.297
Avrupa, Orta Doğu ve Afrika	862	520
Asya	274	318
Latin Amerika	175	215

Kaynak: Jonathan Ward, The New Basel Accord And Developing Countries: Problems And Alternatives, Working Paper No. 04, Research Fellow Esrc Centre For Business Research Cambridge University, 25-27 September 2002, SF.28

Dahası derecelendirme şirketlerinin sayı bakımından eğer mevcut ve potansiyel durumunu göz önüne alırsak, eğer derecelendirilmemiş olan şirketler hızlı bir şekilde derecelendirilmeye tabi tutulurlarsa bu derecelendirmelerin ne kadar kaliteli yapıldığı konusunda kuşku da uyanacaktır.⁴⁴ Bir başka gerçek de şudur ki bir ülkenin derecelendirme sonucu ortaya çıkan notu düştüğünde o ülkede ki şirketlerinde derecelendirme notu bundan aynı yönlü olarak etkilenmektedir. Bu durum, gelişmekte olan piyasalarda faaliyet gösteren firmaların ülke derecelendirme notundan etkilenmesi gibi bir dezavantaj doğurmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan derecelendirme için de şu sorular akla gelmektedir. Derecelendirme firmaları kredi riski ile ülke derecelendirmelerini birbirlerinden ne kadar ayrı değerlendirebilmektedir? Liu Li-Gang ve Ferri Giovanni'nin çalışmalarına göre derecelendirmesi yapılan firmaların skorları ülke derecelendirme skorlarından oldukça etkilenmektedir.⁴⁵ Buradan çıkan sonuca göre kredi derecelendirilmesi yapılan kuruluşun bulunduğu ülke riski onun derecelendirme notunu o kadar etkilemektedir.

B. İçsel Derecelendirme

Gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren bankaların kredileri gelişmiş ülkelerde ki bankaların kredilerine kıyasla daha risklidir. Gelişmekte olan ülkelerde ki daha az kaliteli

⁴⁴ Powell, SF.29

bu krediler için, içsel derecelendirme bazlı yaklaşım, standart yaklaşıma göre daha yüksek sermaye ayrılmasını gerektirecektir (Eğer standartlar sıkı uygulanırsa). Görece yüksek batık kredi oranı bulunan ülkelerde, içsel derecelendirme bazlı yaklaşım daha yüksek sermayenin ayrılmasını gerektirecektir. Bu ülkelerde de bu gerçekten ötürü içsel derecelendirme bazlı yaklaşımın kullanılması beklenmemelidir.⁴⁶

Gelişen bir ekonomide bu tip derecelendirme metotlarının uygulanması bir çok konuyu tartışmaya açmaktadır. İlk olarak, ayarlama G-10 ülkelerinde ki kurumsal kredilere uygulanmıştır. G-10 ülkelerinde ki kurumsal kredilerin derecelendirilmesinde uygulanan metotların, gelişmekte olan piyasalarda ki yüksek volatileli piyasalara verilmiş kredilerin derecelendirilmesinde sorunlar ortaya koyacağı açıktır. Ayrıca iyi çeşitlenmiş bir kredi portföyünün dahi sistematik riski gelişmekte olan piyasalarda gelişmiş piyasalara oranla daha fazla olacaktır. Açıkça gelişmekte olan piyasalarda ki risk gelişmiş piyasalara kıyasla daha az çeşitlendirilebilir bir hal alacaktır.⁴⁷

İkinci bir konu da şudur; sermaye sadece beklenmeyen kayıplara karşı mı bir tampon oluşturacaktır yoksa hem beklenen hem de beklenmeyen kayıpların her ikisi içinde mi bir tampon görevi görecektir. Bankacılık alanında farklı ülkelerin birbirleri arasında yaptığı anlaşmaların karşılık ayırma konusunda bankalarına karşı öne sürdükleri kısıtlamaları farklı kılmaktadır. Bazı ülkeler sadece beklenen kayıpları karşılamak üzere sermaye ayrılması gerektiği anlayışıyla kanuna dayalı karşılık ayırma zorunluğu getirirken bazı ülkeler bankaları için hem beklenen hem de beklenmeyen riskleri kapsayacak bir karşılık ayırma zorunluluğu yaratmaktadır. Bir çok Latin Amerika ülkesinde mesela Arjantin'de 200,000 \$ ve üzerinde ki kurumsal krediler kapsamına girmeyen tüm krediler için % 1 karşılık ayrılması zorunlu koşullmaktadır. Bu kapsamda değerlendirilen krediler için ise her bir kurumsal kredi müşterisinin derecelendirme notu ölçüsünde karşılık ayrılması zorunlu koşullmaktadır.

⁴⁶ Miguel Angel Segoviano And Philip Lowe, Internal Ratings, The Business Cycle And Capital Requirements: Some Evidence From An Emerging Market Economy, 15 March 2002, SF.30

⁴⁷ Powell, SF.30

Gelişmekte olan bir piyasada uygulanacak olan içsel derecelendirme metodunun seçimi analitik yönlerin dışında başka açılardan da önem taşır. Yerel bankalarına derecelendirme metodunu seçme özgürlüğü tanıyacak çok az gelişmekte olan ekonomi mevcuttur. Bunun nedeni, bu metotları sağlıklı ve denetleyici nosyonu ile uygulatacak nitelikli denetleyici kadro konusunda ki sıkıntılardır.⁴⁸

Standart yaklaşımdan daha az miktarda sermaye ayrılması gereksinimini getiren içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılması, uluslararası platformda gelişmekte olan ekonomilerin bankalarının rekabet edebilirliğini arttıracaktır. Ancak, bu bankalar belirli bir tecrübeyi kazandıktan sonra içsel derecelendirme yaklaşımını uygulamaya sokabileceklerdir⁴⁹. Aksi takdirde yanlış uygulamalar ile zayıflayan bankalar sektörün hakimiyetini yabancı bankalara kaptırma riski ile karşı karşıya kalabilirler.⁵⁰ Bunun nedeni içsel derecelendirme yaklaşımını uygulayan bankaların bankacılık sektörünün hakimiyetini elinde bulunduracak kadar avantaj sağlayacak olmalarıdır. Nihayetinde, bu hakimiyetin bankacılık sektöründe yabancı bankaların elinde olması küçük bankalar için büyük kötü sonuçlara yol açabilir.

II. Dışsal Fonların Arzı

Yeni uzlaşma gelişmekte olan ekonomilere ait birçok hazine ve merkez bankası ve çok sayıda ticari banka için dış borçlanmanın maliyetlerini azaltıcı bir etki yaratacaktır. Hazine ve merkez bankalarına bankalar arası piyasadaki kredilerin risk değerleri 1988 Uzlaşımında (Basel I), buldukları ülkenin OECD üyesi olup olmamasına göre değişiyordu. Şimdi ise bu risk ağırlıkları kredinin dış ve iç derecelendirilmesi ile ortaya çıkacak. Yeni yaklaşımlarda, Türkiye gibi ülkeler için risk değeri şu anda olduğundan daha da artacak. Bu yaklaşımın Türkiye açısından yan etkisi olarak düşünülebilir. Ancak bu durum Basel'in kredi tahsisini daha etkili yapabilmesi ve adil bir düzen içerisinde borçlanmak isteyenlerin hak ettikleri ölçüde maliyetle borçlanmaya itilmesi açısından da

⁴⁸ Powell, SF.31

⁴⁹ Meier-Ewert, M. "Basel II: The Remaining Issues" (2002), Centre for European Policy Studies, SF. 20

⁵⁰ Over the last couple of years trend towards foreign ownership of the banking industry in emerging markets became clearly visible with foreign bank share rapidly increasing. Foreign owned banks in some countries of the region far exceeds 80%.

faydalı bir taraftır. Bankaların Basel ile birlikte kazanacakları bir yetenek de kredi tahsislerini en etkin kullanılabilecek şekilde ayarlayabilir hale gelmeleridir. Kötü gibi gözüken bu yan etki, gerekli makro ve mikro seviye aksiyonları alınmasıyla, ülkeler ve o ülkelerde kredi notu düşük olan kurumlar açısından, kredi notlarını geliştirebilmeleri için onları teşvik edici özellik taşımaktadır.

Stephany Griffith-Jones ve diğerleri⁵¹ makalelerinden birisinde yeni öneriler ile ortaya çıkan bu yüksek sermaye gereksiniminin gelişmekte olan ekonomilerde ki olumsuz etkilerini ve olumlu taraflarını tartışmışlardır. Onlara göre gelişmiş ekonomilerden, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilere fon sağlayan yatırımcıların ekonominin makro ekonomik göstergeleri ile ortaya çıkacak olan farklı risk değerlerini iyi analiz edip portfolyo risklerini azaltabileceklerini, fon sağladıkları tarafların risklerini daha sağlıklı olarak belirleyebilmelerinden ötürü bu tarafların toplam portfolyoları içerisinde kaplamasını istedikleri ağırlığı iyi tespit ederek ideal bir portfolyo yaratabileceklerini ileri sürmektedirler. Zaten Basel Komitesi'nin de amaçladığı piyasa ortamı risklerin daha kesin tespit edilerek adil bir borçlanma maliyetini ilgili taraflara yükleyen bir piyasa yapısıdır. Onlara göre portföylerin çeşitlendirilmesi aslında bazı gelişmekte olan ekonomiler için faydalı sonuçlar doğurabilir. Reisen'e göre (2001) ister standart ister içsel derecelendirme bazlı yaklaşımı kullanılsın yeni uzlaş BBB- notu ile derecelendirilmiş OECD üyesi olmayan ülkelerin risklerini daha aşağıya çekecektir ve buradan kaynaklanan bir şekilde maliyetler içsel derecelendirme modelini kullanan ancak notu BBB-'nin daha altında olan taraflara yansıyacaktır.⁵²

Ancak bu görüşe karşı çıkanlar da vardır. Pushman ve Stolz en son makalelerinden birisinde eski makale ve araştırmaların sonuçlarının tersine gelişmekte olan piyasaların yeni uzlaş ile birlikte daha fazla faiz maliyetine katlanarak borçlanmaları durumunun kesin olarak ortaya çıkacak bir sonuç gibi algılanmaması gerektiği sonucuna

⁵¹Stephany Griffith-Jones, Miguel Angel Segoviano and Stephen Spratt, Basel II and Developing Countries: Diversification and Portfolio Effects, December 2002. SF.2,3

⁵² Helmut Reisen. "Will Basel II Contribute to Convergence in International Capital Flows?" (2001), OECD Development Centre,

varmışlardır.⁵³ Weder ve Wedow ise, makalesinde Basel II'nin gelişmekte olan piyasalara olan ortalama etkilerinin az olacağını savunmaktadır. Basel II'nin etkisinin az olmasına karşın, uluslararası piyasada gelişmekte olan ekonomilere sağlanan fonların az da olsa oynaklaşmasına neden olabileceğini düşünmektedirler.⁵⁴

III. Finansal Akımların Vadesi

Basel Uzlaşısı OECD ülkesi olmayan ülkelerde faaliyet gösteren bankalara kısa vadeli kredi açılmasını tavsiye etmektedir. Uzlaşıda 1 yıl vadeye kadar olan borçlanmalarda risk değeri olarak atfedilen oran % 20'dir. Bir yılın üzerinde vadelerde bu tip bankalarca açılacak olan kredilerin risk değeri % 100 olarak saptanmıştır. Basel'in bu tutumu, yani vadeyi düşük tutmaya karşı teşviki OECD üyesi olmayan ülkelerde ki kredi müşterilerinin likidite riskini arttırmaktadır.⁵⁵

Rojas-Suarez' makalesinde dikkatleri bankanın kredi müşterileri açısından kısılan vadelerin yaratacağı problemlere çekmiş ve bu durumun hem bankanın kredi müşterilerinin daha kısa vadelerle borçlanarak likit olabilme kabiliyetlerini kaybetmelerinden ötürü çıktı yaratamayarak makro ekonomik çöküşe neden olacakları hem de fon sağlayıcı bankalar açısından kredinin geri dönüş vadesinde meydana gelen aksamalardan ötürü kredinin batması ile zarar göreceği konusunda uyarılmaktadır.⁵⁶

Basel I ve Basel II Uzlaşlarına göre ülkelerin sermaye ihtiyaçları 5 numaralı ekte gösterilmiştir.

IV. Gelişmekte Olan Ülkelerde Bankacılık Düzenlemeleri

Yüksek gelirli ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında şöyle farklar vardır: Gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik iklim daha risklidir, daha fazla belirsizlik hakimdir, üretim faaliyetleri yerine varolan Kaynakı yeniden tahsis etmeye eğilim finansal kurumlar

⁵³ Puschmann, D., Stolz, S. "The New Basel Capital Accord and Its Implications for Developing Countries" (2002), SF. 65, 74

⁵⁴ Beatrice Weder And Michael Wedow, M. "Will Basel II Affect international Capital Flows to Emerging Markets?" (2002), Technical Paper No. 199, OECD, SF. 24

⁵⁵ Ward, SF.19

⁵⁶ Liliana Rojas-Suarez, "Can International Capital Standards Strengthen Banks in Emerging Markets?" (2001), Institute for International Economics, SF. 21

için daha cazip bir hal almıştır, ve çoğu gelişmekte olan ülkelerin daha az kaliteli üretim kapasitesi vardır. Bu ülkelerde finansal kurumların kendi menfaatlerini sosyal menfaatlerden daha üstün tutması daha yüksek ihtimal dahilinde olup, kanun ve uygulamalar genellikle daha zayıftır.

Sermaye açısından güçlü olan odaklar, fakir ülkelerde bankaların düzenlenme ve denetlenmesini istemez. Asya gibi gelişmekte olan ülkelerin çok bulunduğu kıtalarda, bankacılık sektörü derinlik kazanmamıştır. Bu ülkelerde bankacılık bir kaç sermaye grubunun elindedir ve bankacılık dışı özel sektör sermaye yapısı bakımından dağıktır. Bu sermaye odakları hükümet üzerinde geniş bir etkiye sahiptir. Banka sahipleri güçlü olunca da hükümet ancak olanak tanınırsa düzenleme yapabilmekte, sermaye odaklarının siyasi baskıları neticesinde denetleme ve düzenleme faaliyetleri sınırlı bir çerçevede kalmaktadır.

57

Banka sahipleri de bir çok arzu etmedikleri aksiyon ile karşı karşıya bırakılmaktadırlar. Devlet kredi tahsisi sırasında kime ne kadar kredi verileceğine müdahale edebilmekte, belli başlı kurumsal müşterilere kredi sağlanması konusunda bankaya garantiler sunmakta veya banka sahiplerinin yakın gördükleri tüzel ya da gerçek kişilere kredi verilebilmesi konusunda onları serbest davranışlar sergilemeye imkan tanıyacak yaptırımı caydırıcı olmayan düzenlemeler yapmaktadır. Banka sahiplerinin bu haksız olanaklardan faydalanabildikleri bir dönem olarak Türkiye’de ki mevduat sigortasının mevduatın tümünü kapsadığı dönemi örnek olarak verebiliriz.

Banka kredi müşterileri de bu ortamda daha az bilgi ile istedikleri şartlarda krediye sahip olabilmekte ve bu da onların işine gelmektedir. Ancak bu durum kredinin daha az verimli sektör veya gruplarca kullanılmasına neden olabilmektedir. Bu durumda ortaya kar etmeyen kredi geri dönüşleri zarar açıklayan bankalar ve makro ekonomik bir takım dengesizlikler çıkmaktadır.

⁵⁷ Ward, SF.25

Sonuçta, finansal piyasalarda ki tüm oyuncular – bankalar, piyasaya o ya da bu şekilde katılan kurumlar ile denetleyici ve düzenleyici otoriteler bankacılık ve ekonomi alanında belli bazı beceri ve bilgileri bünyelerinde bulunduran aktörler olmalıdırlar.

V. Basel II ile Bankaların Birleşme Faaliyetleri Artacak Mıdır?

Yabancı bankalar son yıllarda gelişmekte olan piyasalarda ki şubeleşme ve banka satınalma faaliyetlerini hızlandırmıştır. Meksika ve Polonya’da, mesela, bankacılık sektörünün toplam varlıklarının % 70’ini yabancı bankalar ellerinde bulundurmaktadırlar. Ayrıca bahsedilen gelişmekte olan piyasalar seçilirken içsel derecelendirme bazlı yaklaşıma uyum sağlaması kolay olanlar gözetilmektedir. Ancak banka gruplarının bu şube ve iştiraklerine hangi standardı uygulayacakları hala belirsizlik arz etmektedir.⁵⁸

Bazı büyük banka gruplarının yasal sermayelerini Basel II’nin de teklif ettiği şekilde uyarlamaya çalışmaları sırasında içsel derecelendirme yöntemi uygulamaları banka birleşmelerini arttıracak etki yaratacak mıdır?⁵⁹ Bu soru üstüne geliştirilen tartışma; aşırı yasal sermaye tutulması ve bu suretle bazı bankaların bazı bankalara nazaran göreceli olarak daha fazla yasal sermaye tutmanın avantajına sahip olmasıdır. Banka birleşmeleri sonucu ortaya çıkabilecek olan aşırı yasal sermaye tutma durumu şu şekilde ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM IV

TÜRKİYE’DE BASEL II’NİN UYGULAMAYA GEÇMESİ

Bir OECD ülkesi olarak Türkiye, Basel II’nin uygulamaya geçmesi durumunda en çok etkilenmeyi ve değişimi yaşayacak ülkelerden biridir. Yazının devamında, şimdiki

⁵⁸Simon Hayes and Victoria Saporta, David Lodge, The impact of the new Basel Accord on the supply of capital to emerging market economies, Financial Stability Review: December 2002, SF.113

⁵⁹ Timothy H. Hannan, Steven J. Pilloff; Will the Proposed Application of Basel II in the United States Encourage Increased Bank Merger Activity? Evidence from Past Merger Activity, February 18, 2004, SF.3-9

durum ve Türkiye'nin gelecekte Basel II ile birlikte ne gibi değişimlere maruz kalacağı aydınlatılmaya çalışılmıştır.

I. Türk Bankacılık Sisteminde ki Mevcut Durum⁶⁰

A. Kredi Riski

Kurumsal ve KOBİ kişiliğini haiz şirketlerin içsel derecelendirme sürecinde tabi olacakları niteliksel ve niceliksel kriterler çoğu bankanın içsel derecelendirme fonksiyonunda tamamlanmış durumdadır.

Basel II Sonrası Kredi Riski

- **Standart Yaklaşım**

Standart yaklaşımda, riskler kredi isteyen tarafın bağımsız dış derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmesi sayesinde bilinir. Türk Bankacılık Sektörü açısından ilk sıkıntı burada görülmektedir. Bir çok Türk firması kamu tarafından bilinen derecelendirme skorlarına sahip değildir. Bankalar ise genellikle dış derecelendirmeye tabi olarak derecelendirilirler. Ancak bunun da oranı tüm ekonomik birimleri göz önüne aldığınızda çok az kalmaktadır. Standart yaklaşımın sunduğu metodların önündeki en büyük zorluk dış derecelendirmeye tabi şirketlerin sayıca ve ekonominin tümü ile kıyaslandığında bilanço büyüklüğü ile de çok daha küçük kalmasıdır. Derecelendirme şirketleri, ilgili şirketleri derecelendirmeye kalktıklarında da karşlarına başka bir sorun çıkmaktadır. Sorun derecelendirmeye tabi olan finansal tablolarda baş göstermektedir. Kayıt dışı işlem hacminin ve makyajlanmış finansal tabloların mevcudiyeti derecelendirme sürecinin gerçek bir sonuca ulaşamamasına yol açmaktadır.

Diğer bir problem, bankaların bilançolarında taşıdıkları devlet tahvili ve hazine bonosuna karşı derecelendirme yaklaşımında karşımıza çıkmaktadır. Hali hazırda, bu yatırım enstrumanları risksiz yani % 0 riskli olarak addedilmektedir. Eğer bankalar standart yaklaşımı uygulamak konusunda çok disiplinli olmaya çalışırlarsa, bilançolarında gözüken

⁶⁰ TBB, SF.11

hazine bonoları ve devlet tahvilleri % 0 risk grubuna üye olarak derecelendirmeye alınacaklardır. Basel II'nin getirdiği standart yaklaşıma göre ise Türk hazine bonoları en iyi % 50 risk taşıyan finansal varlıklar olarak ele alınacaktır. Ancak düzenleyici otoriteler komitenin bu tavsiyesine uymak konusunda gereken özeni göstermemekte ısrar etmektedirler ve bahsedilen varlıkların risk gruplamasını Basel Komitesi'nin ileri sürdüğü risk grubuna dahil etmekten çekinmektedirler.

- **İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım**

Bu yaklaşımda bankaların içsel derecelendirme sistemleri sermaye yeterliliği hesaplamalarında en büyük rolü oynamaktadır. Sektörün önde gelen bir çok bankası, yerinde derecelendirme metodunu uygulamaktadır. Yani bir şirketi konulmuş kurallara istinaden derecelendirmek yerine gidip işletmenin özelliklerini yerinde tahlil etmenin daha etkili olduğu kanaatiyle derecelendirmelerini yapmaktadırlar. Bu yüzden geçiş döneminde standart metodun sunduğu öneriler ile derecelendirme yapmak bankalar için daha faydalı olacaktır. İçsel derecelendirme bazlı yaklaşım uygulamaya alındıktan sonra, bankalar bu geçiş dönemini çabuk atlamaya motive olacaklardır.

B. Piyasa Riski

Çoğu banka piyasa riskini ölçmek için standart metodu kullanmaktadırlar.

C. Operasyonel Risk

Operasyonel risk tanımı bankanın her birimi için değil sadece gerekli görülen bazı birimleri için yapılmıştır.

II. Basel II İle İlgili Olarak Türk Bankacılık Sisteminin Eksiklikleri

Genel olarak bakıldığında Basel II'nin bankacılık sistemimizi daha sağlıklı bir yapıya kavuşturacağı gerçeği açıktır. Ne var ki sistemin eksikliklerinden kaynaklı bir uyum sürecinin uzun sürmesi durumu kaçınılmaz bir süreç olarak karşımıza çıkacaktır. Eksikliklerin en çok rastlanılanı ve en önemlisi bankaların faaliyet gösterdikleri oyun alanının kendisidir. Düzenleyici hazırlıklar, yeni sistemin eksikliklerden arındırılmış bir ortamda uygulanması için yapılmalıdır. En önemlisi, siyasi istikrar yeni uzlaşının getirdiği standartların uygulanması ve sekteye uğramaması için devam etmelidir. Sistemin oyuncuları, yani bankalar, ekonomik ve siyasi açıdan istikrarı görmeli ve ülkeye güven duymalıdır. Yeni uzlaşının getirdikleri karşısında hazırlıklarına girişmiş bankaların ülkeden beklentilerinin bu yönde seyretmesi onların arzu edeceği en önemli şeydir.

Türk Bankacılık Sektöründe yeknesak bir kurumsal kredi derecelendirme sistemi ve kredi skorlama sistemi bulunmamaktadır. Varolan derecelendirme sistemleri yüksek enflasyon dönemi şartlarında daha çok işe yarar nitelikler taşıdığından beklenen istikrar ve güven ortamında amaca ulaşmada ki kalitelerini tartışmalı hale sokmaktadırlar. Bankalara ait bu derecelendirme sistemlerinin tekrar gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi yeni uzlaşının uygulanabilirliğini arttıracak bir adım olacaktır.

OECD üyelerinden biri olmak Türkiye'nin bu konu çerçevesinde karşısına bir eksiklik olarak çıkmaktadır. Türkiye'nin bir OECD ülkesi olması ve yeni uzlaşının OECD ülkelerinin fonlanması durumlarında riskin arttığı risk sepetleri oluşturması Türkiye'nin ve Türk Bankalarının fonlama maliyetlerini arttıracaktır. Bu durumda Türkiye'ye doğru fon akışı yavaşlayacaktır. Ancak bu fikrin karşıtı olarak; Basel II'nin getirdiği standartlaştırma ve sağlamlaştırma fonksiyonlarının ülkeye doğru fon girişini sağlayacak tarafların, kararlarında etkili olan diğer faktörleri iyileştirdiğinden ve gelişmekte olan piyasalara doğru fon girişlerini teşvik edici yenilikleri içinde barındırdığından tam tersi olarak fon girişinde bir hızlanma da tecrübe edilebilir. Çünkü uluslararası bankaların dikkat ettiği bir husus da, fonlama maliyetlerini hesaplarken göz önüne aldıkları ülke riskidir ki bu risk de gelişmelere bağlı olarak azalma gösterebilecektir.⁶¹ Bankalar, ekonomik sermayeye yasal sermayeden daha fazla önem atfederek kararlarını vermektedirler ve maliyet hesaplarında buna da yer

⁶¹ TBB, SF.11

vermektedirler. Yeni standartların uygulamaya geçmesi ile birlikte terk edilen OECD üyeliği maliyetlerde ufak bir artış sağlasa da ülkeye olan fon akışı bu artan maliyetlerden çok da etkilenmeyebilir.

Yeni uzlaşının önünde ki bir başka eksiklik de nitelikli veri mevcudiyetinde ki sıkıntılardır. Basel II'nin uygulamaya geçmesi ile beraber en önemli konu beş ila on yıl arasında değişen süreleri kapsayan kredi riskinin ve operasyonel riskin hesaplanmasında referans olacak veri deposunu yaratmak hususunda karşımıza çıkacaktır. Türkiye'nin BIS tarafından deklare edilmiş takvime göre hareket etmesi beklenmektedir. Ancak, Türk düzenleyici otoriteleri, yeterli sermaye gerekliliğine ulaşması için bankacılık sektörüne bir geçiş dönemi tanıması durumu beklenmekte ve hali hazırda gerçekleşmektedir. Bu geçiş dönemi sırasında Türk düzenleyici otoriteleri bankalara Basel I' sadık kalmaları konusunda telkinde bulunacaklardır.⁶²

IV. Sayısal Etki Çalışmaları-TR Sonuçları

Sayısl etki çalışmaları (QIS-TR), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından, Basel II'nin Türk Bankacılık sektöründe yaratacağı olası etkileri analiz etmeye yönelik yürütülmüş bir çalışmadır. Türk Bankacılık Sektörünün % 95'ini kapsayacak nitelikte 23 bankanın katılımı ile oluşturulmuş bir çalışmadır. Çalışma, standart yaklaşım ve basitleştirilmiş standart yaklaşım ile sermaye yeterlilik oranlarının hesaplandığı bir çalışmadır.

Tablo 9
Sayısal Etki Çalışması Risk Yaklaşımları

	Standart Yaklaşım (S.Y.)	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (B.S.Y.)
Piyasa Riski	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım
Kredi Riski	Standart Yaklaşım	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım*
Operasyonel Risk	-Temel Gösterge Yaklaşımı -Standart Yaklaşım -Alternatif Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı

⁶² Institute of International Bankers, Global Survey 2003, Regulatory and Market Developments, September 2003, SF.148

Bu çalışmanın sonuçları 2004 Aralık ayında yayımlanmıştır. 23 bankanın katıldığı çalışmanın sonucuna göre bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı % 28,8 olarak ortaya çıkmıştır. Standartlar uygulanmaya başlandığında sermaye yeterlilik oranı % 16,9'a gerileyecektir. Ancak Basel'in arzu ettiği sermaye yeterlilik rasyosu asgari % 8 olarak düşünüldüğünde Türk Bankacılık sektörünün yeni sermaye yeterlilik rasyosu hala belirlenen oranın 2 katıdır.

Tablo 10
Sayısal Etki Çalışması Sonuçları

	Mevcut Yaklaşım	Standart (S.Y.)	Yaklaşım	Basit Yaklaşım (B.S.Y.)	Standart
Sermaye (Mio YTL)	25.128	25.039		25.039	
Risk Ağırlıklı Varlıklar (Mio YTL)	87.124	148.425		146.638	
Sermaye Yeterlilik Oranı(%)	28,8	16,9		17,1	

Sermaye yeterlilik rasyosunda meydana gelecek olan bu azalmanın nedeni değerlendirildiğinde ana sebep olarak döviz cinsinden ihraç edilmiş hazine bonoları göze çarpmaktadır. Bu tip varlıklara atfedilen risk değeri geçmişe kıyasla çok daha artmıştır. Yeni uzlaşmadan önce OECD üyesi ülkelerin hazinelerinin ihraç ettiği döviz cinsinden hazine bonolarının risk değeri % 0 olarak kabul edilirken, uzlaşma ile birlikte bu değer % 100 olarak belirlenmiştir. Bu durumda yabancı sermayelerin zaten düşük olan ülke derecelendirme notunu dikkate alarak Türk Hazinesi'nin ihraç ettiği bonoları ellerinde tutmak için bir nedeni kalmamaktadır. Yani bir sermaye çıkışı söz konusu olabilecektir. Ancak BDDK'nın yukarıda sözü geçen çalışmasında bahsi geçen bonoların risk değeri hali hazırda ki değeri olan % 0 olarak kabul edilmiş, sözün kısası bir hesaplama hatasına düşülmüştür. Yani ortaya çıkan nispeten düşük sermaye yeterlilik oranı aslında o kadar da düşük çıkmamalıydı. Diğer bir neden olarak da operasyonel risk kavramının yeni uzlaşmada tanımlanarak sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarına dahil edilmesidir. Artık operasyonel riskler de hesaplanarak karşılık ayrılacağından bu da sermaye yeterliliğini arttıracaktır ayrıca grup riski için mevcut

durumda kinden daha fazla sermaye ayırma gerekliliği bankacılık için bir zorunluluk olacağından ayrılacak sermaye miktarı artacaktır.

Ne var ki bu hesaplamalar Türk piyasa şartları ve bankaların mevcut yatırım portföyleri de düşünülerek yapılmış hesaplamalardır. Eğer gelecekte bir takım yapısal değişiklikler yaşanırse yeni uzlaşının olumsuz etkileri nispeten azalacaktır. Mesela; Türk Hazine Bonolarının yatırım notu BBB seviyelerine gelirse riski % 50 olarak atfedilecek ve ayrılması gereken sermaye gerekliliği azalacaktır.

Verilerin Muhafazası

Kredi riski bankaların daha fazla dikkat göstermesi ve ölçüm ve raporlama çalışmalarını yoğunlaştırmaları gereken bir risk kategorisidir. Türkiye Bankalar Birliği'nin Nisan 2004 tarihinde yaptığı ve 25 bankanın katıldığı bir araştırma olan "Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme"⁶³ye göre;

- Bankaların %88'inin kredi riskini ölçmek için içsel derecelendirme sistemi kullandıkları,
- İçsel derecelendirme sistemlerinin KOBİ ve Kurumsal kimliği olan şirketlerin derecelendirilmesi maksadıyla kullanıldığı,
- Genellikle 10 veya daha az dereceden oluşan bir skalada derecelendirme yapıldığı,
- Bankaların % 55'inin Basel II portfolyo sınıflandırmasına uyumlandırılması kolay olacağı bir sistemde derecelendirme sistemine sahip oldukları,
- Bankaların çoğunun batık kredilerin batma olasılığını tahmin etmek için modellemeleri olduğu, sonuçları ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Finans dünyasında geçtiğimiz çeyrek asırlık süre zarfında çok hızlı değişimler yaşandı. Bu değişimler yaşanırken, parasal krizler, banka çöküşleri çoğu kez karşılaşılan durumlardandı. Bu durumlar gösterdi ki Basel I'in getirdiği standartlar bir bankanın sağlıklı olup olmadığını ölçmeye yeteri kadar elverişli değildi. Bankacılık sektörü kredi riski ve operasyonel riski azaltmalı ve çok daha hassas ölçmeli sonucu da tüm bu olan bitenin

⁶³ TBB, SF.7

sektörü götürdüğü nokta olarak karşımıza çıktı. Yeni uzlaşa bir çok alanda radikal değişiklikler getirdi. Basel II'nin uygulanması derecelendirme kuruluşları, düzenleyici arbitraj, ve kısa vadeli borçlanma problemlerini de beraberinde getirdi. Bu çalışmanın amacının da yeni uzlaşa ile nelerin değiştiğine işaret etmek ve bu değişikliklerin gelişmekte olan piyasalarda yaratacağı etkileri irdelemek olduğunu yinelemek isterim.

Birçok ülkenin Basel II standartlarına uyum çabalarının devam ettiği günümüzde Türk Bankacılık Sektörü de bu standartlardan etkilenecektir. Bu çalışmada Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye uyum serüveninde karşılaşacağı problemler incelenirken, bunun bankacılık sektörümüz açısından bir fırsat olduğunu da vurgulamanın şart olduğunu düşünüyorum. Bankacılık sektörü ile ilgili çok yakın bir tarihte yaşanılmış krizi de hatırlarsak sektörün daha sağlıklı ve güvenilir bir yapıya kavuşması için gereken standartlara uyulmasının şart olduğunu açıkça görebilmeliyiz. Sektörün öncelikli probleminin yeterli kalitede içsel derecelendirme sistemi sahibi olmayışı olduğunu düşünüyorum.

Zaman Türkiye'de ki bankalar için Basel II'ye hazırlık konusunda verimsiz olarak kullanılmıştır. Bankalar sektörde varolabilmek için bu standartlara olabildiğince hızlı uyum göstermeli ve hazırlık testlerini yapmalıdırlar. Ya bu oyun alanında bankalar kaliteli oyuncular olmak zorundadırlar ya da oyun alanını terketmek zorunda kalacaklardır

Ekler

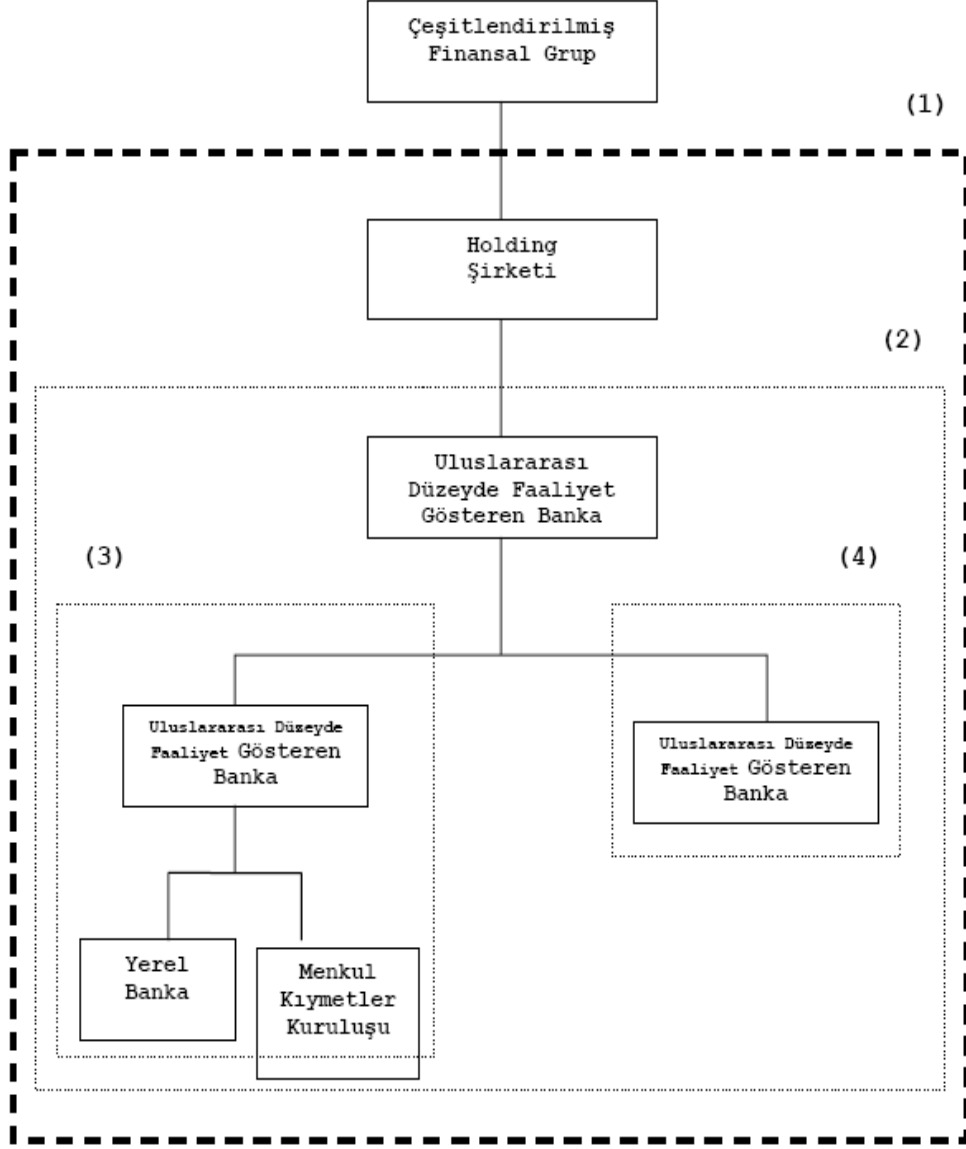
Ek 1. Banka Varlıkları İçin Risk Ağırlıkları

Risk Ağırlıkları	Varlıklar
% 0	<ul style="list-style-type: none">- Nakit;- Merkezi hükümetler ve merkez bankalarından ulusal para birimi cinsinden kullanılan kredilerden doğan alacaklar;- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma bankalarına kullanılan kredilerden doğan alacaklar;- OECD üye ülkelerinin merkezi hükümetlerinin ihraç ettiği ya da garantörlüğünü üstlendiği menkul kıymetler cinsinden alacaklar.

% 20	<ul style="list-style-type: none"> - Çok Taraflı Kalkınma Bankaları ve onlar tarafından ihraç edilmiş menkul kıymetler tarafından teminatlandırılmış ve garanti altına alınmış kredilerden doğan alacaklar; - OECD ülkelerinde faaliyet gösteren bankalardan birleştirilmiş alacaklar, ve OECD üyesi ülkelerde faaliyet gösteren bankalar tarafından garanti altına alınmış alacaklar; - OECD ülkelerinde menkul kıymet firmalarından veya bu firmaların garantisinde olan alacaklar; - OECD ülkeleri dışında artık sermayesinin vadesi 1 yıla kadar olan bankalardan alacaklar ve bu tip bankaların garantörlük sağladığı kredilerden doğan alacaklar; OECD ülkelerinin dışında kullanılmış OECD ülkelerinin kamu iktisadi teşebbüslerinden alacaklar (merkezi hükümetlerden alacaklar dahil değildir), ve bu kurumlar tarafından ihraç edilmiş menkul kıymetleri elde bulundurmaktan doğan alacaklar.
% 50	<ul style="list-style-type: none"> - İkamet amaçlı kullanılan mülkler vasıtasıyla teminata alınmış krediler. (İster kiraya verilmiş ister borçlunun ikametgahı olsun)
% 100	<ul style="list-style-type: none"> - Özel sektör alacakları; - OECD dışında ülkelerde ki tüzel kişiliği haiz bankalarda ki kalan vadesi bir yılın üzerinde olan alacaklar; - OECD dışında ki merkezi yönetimlerden alacaklar; - Kamu İktisadi Teşebbüslerinden alacaklar; - Tesis, ekipman ve diğer maddi duran varlıklar; - Gayrimenkul ve diğer yatırımlar; - Diğer bankalarca çıkarılmış sermaye enstürmanları; - Diğer tüm varlıklar.

Kaynak: Basel Committee on Banking Supervision, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards," 1988, Ek 2.

Ek 2. Uygulamanın Yeni Kapsamının atısı

Kaynak: B.D.D.K Basel II Resmi Türkçe Çevirisi

Ek 3. Kredi Riski Etkisi

Kredi Riski Etkisi	Standart Yaklaşım	İçsel derecelendirme bazlı Yaklaşım "Basit"	İçsel derecelendirme bazlı Yaklaşım "İleri"
Yapısal Blok 1: Asgari Sermaye	<ul style="list-style-type: none"> İyi derecelendirilmiş borçlardan sağlanan menfaatler Dışsal kredi risk hesaplamasının kullanımı Geniş bir kredi riski azaltma tekniklerinin kullanımı. 	<p>Önceki yaklaşımın tüm kriterleri ve:</p> <ul style="list-style-type: none"> Temerrüt olasılıklarının belirlenmesi 2007 öncesine kadar ki 2-3 yıl geçmişin verileri. Ek veri sağlanması ve kontrol Hisse senetleri ve menkul kıymetleştirme üzerine ters etkileri. Standart teminat iskontoları 	<p>Önceki yaklaşımın tüm kriterleri ve:</p> <ul style="list-style-type: none"> Banka verisinin kapsamlı kullanımı (kayıp oranları, temerrüt olasılığı, teminat) 2007 Ocak 1'den önce en az 5 yıllık denetlenebilir veri gerektirir. Gayrimenkul teminatının değişken tanımlanması Karmalaştırılmış beklenen vade Sonlandırılacak Perakende ve Kobi müşterilerine muamele (risklilik ağırlıkları)
Yapısal Blok 2: Denetim ve Düzenleme Otoritesinin Gözden Geçirmesi	Şu anda uygulanan ancak daha çeşitli olması gereken.	<ul style="list-style-type: none"> Denetleyiciler tarafından üzerinde uzlaşmış niceliksel testler. Derecelendirme süreci üzerinde yönetim kurulu ve banka üst yönetiminin onayı. 	<ul style="list-style-type: none"> Denetleyiciler modelleri içeren tüm veri kayıplarını gözden geçirir ve onaylar. Denetleyiciler bağımsız olarak tüm tahminleri geriye dönük teste tabi tutarlar.
Yapısal Blok 3: Bildirim	• Bu yaklaşımın kullanımını zorunluluğu.	<ul style="list-style-type: none"> 3 yıllık geçmişi kapsamak üzere portföyün ve temerrüde düşenlerin bildirimini. Risk modelleri ve metodolojilerin tanımı. 	<ul style="list-style-type: none"> Batık varsayımı ile bildirilen riskler Temerrüt halinde kayıp tutarının özet istatistiksel bilgisinin bildirimini. Derecelendirme tarihinin dağılımı Ekonomik sermaye verisi ve defter ve risk sermayesi verilerinin ilişkilendirilmesi. Kredi türevleri ve menkul kıymetleştirme yoluyla risk transferleri
Potansiyel Sermaye Etkisi	Pozitif (Operasyonel risk ve politika uygulamaları için sermaye arttırımı)	Basel Komitesi bankacılık sektöründe kredi riskinde %2 ila %3 azalma tahmin etmektedir.	

Kaynak: PWC, "Finansal Hizmetler Bülteni," EDS, BIS

Ek 4. Sütunlarla ve Yaklaşımlarla Operasyonel Risk Etkisi Tablosu:

Operasyonel Risk Tesiri	Temel Gösterge Yaklaşımı	Standart Yaklaşım	İç Ölçüm Yaklaşımı
Yapısal Blok 1: Asgari Sermaye	Bu yaklaşım uluslararası ölçekte faaliyet gösteren bankalara ve yüksek düzeyde operasyonel riskleri mevcut olan bankaların uygulamaları öngörülen bir yaklaşım değildir.	Bankalar şu kriterlere uymalıdır: <ul style="list-style-type: none"> •Üst yönetimin faaliyetlerle ilgili süreçlere aktif katılımı •Ölçüm metodolojisi ve süreci için bağımsız operasyonel risk fonksiyonuna sahip olması. •Standart Basel iskeletine iliştilmiş iş hatları. •Operasyonel risklere ait verileri takip edecek ve raporlayacak sistemler. •Kapsamlı olarak operasyonel risk odaklı çalışan bağımsız iç denetim fonksiyonu. <ul style="list-style-type: none"> • Düzenleyici, defter ve ekonomik sermaye kavramlarının birbirleri ile tamamiyle uyumlu olması. 	Önceki aşamada belirtilen kriterlere ek olarak bankalar aşağıdaki şu kriterleri de sağlamalıdır: <ul style="list-style-type: none"> •Tanımlanmış, operasyonel risk ölçüm metodolojisi. •Donanımlı ve becerikli operasyonel risk personeli. •Konsolide zarar hesaplanma ve raporlama uygulamaları. •Belli bir zamandır takip edilen iş kollarından önemli olanları hakkında zarar verileri. <ul style="list-style-type: none"> • Dış data kaybını kapsayan yeterlilikte süreçler • Testin kullanımı – Operasyonel risk veri ve ölçütlerinin kullanımını vurgular. • Kayıp verinin geçerliliği ve anahtar parametrelerin sermaye yükümlülüğüne dahil edilmeli. • Yasal, defter ve ekonomik sermayenin tamamen birbirleri ile ilişkilendirmeleri.
Yapısal Blok 2: Otoritenin Gözden Geçirme Süreci	Bankalar operasyonel risklerin yönetimi ile ilgili süreçleri gözden geçirmelidirler.	Denetleyici otoritelerin İş kollarının eşleştirilmesinin gözden geçirmesii.	Kayıp veri belirleme süreci,analizi ve raporlaması.
Yapısal Blok 3: Bilgilendirme	Bankalar aşağıda ki bildirimleri yapmakla zorunlu kılındılar: <ul style="list-style-type: none"> • Bankaların kullanabilmeyi haiz oldukları yaklaşım(lar): • Operasyonel risk yönetim çatısının anahtar noktaları • İş kollarına göre risk üstlenimleri (örn: sermaye gereklilikleri) • Operasyonel risk sermayesinin toplam sermayeye yüzde oranı. • Risk azaltma yaklaşım ve politikaları 		Bankalar tüm risklerin bildirimini yapmak zorundalardır.
Potensiyel Sermaye Etkisi	Yasal sermayenin en az %20'sine ulaşması amaçlanmaktadır.	Bireysel iş kollarının risklerini daha doğru yansıtması için sermaye yükümlülüklerinin revize edilmesi.	İyi yönetilen bankalar ve aracı kurumların sermaye karşılıklarında meydana gelecek azalmalar. Basel II'nin koyduğu asgari bir tutar seviyesi ile sınırlandırılmıştır.

Ek 5. Basel I ve Basel II'ye Göre Ülkelerin Sermaye İhtiyaçları

Ülkeler	Derecelendirme S&P 7 Aralık 2001	Basel I Sermaye Gerekliliği (%)	Basel II Sermaye Gerekliliği Yaklaşım (%)	Basel II Sermaye Gerekliliği (İçsel Derecelendirme Metodu) (%)*
Singapur	AAA	8	0	0
Hong Kong	A+	8	1.6	0
Şili	A-	8	1.6	0
Çek Cumhuriyeti	A-	0	1.6	0
Estonya	A-	8	1.6	0
Macaristan	A-	0	1.6	0
Kore	BBB+	0	4	2.24
Polonya	BBB+	0	4	2.24
Letonya	BBB	8	4	2.07
Malezya	BBB	8	4	2.07
Litvanya	BBB-	8	4	5.3
Güney Afrika	BBB-	8	4	5.3
Tayland	BBB-	8	4	5.3
Meksika	BBB-	0	4	5.3
Filipinler	BB+	8	8	6.62
Hindistan	BB	8	8	6.15
Kolombiya	BB	8	8	6.15
Brezilya	BB-	8	8	11.09
Peru	BB-	8	8	11.09
Rusya	B+	8	8	12.63
Romanya	B	8	8	16.36
Venezüella	B	8	8	16.39
Pakistan	B-	8	8	22.97
Türkiye	B-	0	8	22.97
Ekvator	CCC+	8	12	29.11
Endonezya	CCC	8	12	29.11
Arjantin	SD	-	-	-

Kaynak: Beatrice Weder And Michael Wedow, Will Basel II Affect International Capital Flows To Emerging Markets?, Technical Papers No. 199, October 2002,P27

Referans Kaynak

Akdoğan Haluk, Basel II ve Türk Bankaları – A case study investigating Merits and Demerits, www.suffolkfin.org/hakdogan

Altman Edward I. and Saunders Anthony, An Analysis And Critique Of The Bis Proposal On Capital Adequacy And Ratings, 1/2000, <http://pages.stern.nyu.edu/~ealtman/BISProposal.pdf>.

Basel Committee on Banking Supervision, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards," 1988, <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

Basel Committee on Banking Supervision (1997) Core Principles for Effective Banking Supervision, September, www.bis.org

Benink Harald, Wihlborg Clas, The New Basel Capital Accord: Making It Effective With Stronger Market Discipline, August 9 2001, http://www.economia.uniroma2.it/ceis/conferenze_convegna/banking2001/papers/venerdi/benink-wihlborg-ven.pdf

BDDK, Basel Komitesi Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi Özet Sunum, Ekim 2002, <http://www.bddk.org.tr>

BIS, The New Basel Capital Accord: an explanatory note, January 2001, <http://www.bis.org/publ/bcbsca01.pdf>

David Gabriel and Sidler Christoph, The New Basel Capital Accord: Update and Impact, Whitepaper: Basel I, July 2003, <http://itpapers.zdnet.com/whitepaper.aspx?cname=Financial+Services&docid=47942>

Deventer Donald R. Van and Outram Jaqueline, The New Capital Accord and Internal Bank Ratings, May 2002, <http://www.kamakuraco.com/>

Estrella Arturo, 'Credit ratings and complementary Kaynak of credit quality information'
BCBS Working Paper No. 3, August 2000, http://www.bis.org/publ/bcbs_wp3.pdf

European Central Bank, The New Basel Capital Accord-Comments of the European Central
Bank, 31 May 2001, <http://www.ecb.int/pub/pub/prud/html/index.en.html>

Ferri Giovanni, More Analysts, Better Ratings: Do Rating Agencies Invest Enough in Less
Developed Countries?, University of Bari, Italy, October 2001,
<http://www.cema.edu.ar/publicaciones/download/volumen7/ferri.pdf>.

Ferri Giovanni, Liu Li-Gang, and Majnoni Giovanni, How The Proposed Basel Guidelines On
Rating-Agency Assessments Would Affect Developing Countries, World Bank;
University of Bari (Italy), <http://econ.worldbank.org/docs/1123.pdf>

Griffith-Jones Stephany and Spratt Stephen "Will the proposed new Basel Capital Accord
have a net negative effect on developing countries" (2001), Institute of
Development Studies, University of Sussex,
<http://www.ids.ac.uk/ids/global/pdfs/basel.pdf>

Griffith-Jones Stephany, Segoviano Miguel Angel and Spratt Stephen, Basel II and
Developing Countries: Diversification and Portfolio Effects, December 2002,
http://www.stephanygj.com/documents/Basel_II_and_Developing_CountriesDiversification_and_Portfolio_Effects.pdf.

Gup Benton E., The New Basel Capital Accord: Is 8% Adequate?, University Of Alabama,
7/7/03, <http://207.36.165.114/FMAOnline/BentonGup.pdf>

Hannan Timothy H., Pilloff Steven J.; Will the Proposed Application of Basel II in the
United States Encourage Increased Bank Merger Activity? Evidence from Past
Merger Activity, February 18, 2004, <http://ideas.repec.org/p/fip/fedgfe/2004-13.html>

Haubenstock Michael J. and Andrews Charles A., Implementing the New Basel Accord, The RMA Journal, December 2001 - January 2002, [http://rmaweb.rmahq.org/NewsltrTemp/2002 Annual Report.pdf](http://rmaweb.rmahq.org/NewsltrTemp/2002%20Annual%20Report.pdf)

Hayes Simon and Saporta Victoria, Lodge David, The impact of the new Basel Accord on the supply of capital to emerging market economies, Financial Stability Review: December 2002, www.bankofengland.co.uk/fsr/fsr13art4.pdf

Institute of International Bankers, Global Survey 2003, Regulatory and Market Developments, September 2003, www.iib.org

Kräussl Roman, Sovereign Credit Ratings and Their Impact on Recent Financial Crises, No. 2000/04, <http://econwpa.wustl.edu:80/eps/if/papers/0311/0311013.pdf>

Long Wan Sin, The New Basel Capital Accord And Its Supervisory Inspirations, 2001 Monetary Authority of Macau, <http://www.amcm.gov.mo/publication/quarterly/Oct/NewBasel.pdf>

Meier-Ewert Moritz, "Basel II: The Remaining Issues" (2002), Centre for European Policy Studies, <http://www.smallbusinesseurope.org/Issues/Basel%20II%20Capital%20Adequacy%20Review/1032858040/ceps>

Monfort Briec and Mulder Christian (2000) 'Using credit ratings for capital requirements on lending to emerging market economies: possible impact of a new Basel Accord', IMF Working Paper No. WP/00/69, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0069.pdf>

Powell Andrew, A Capital Accord for Emerging Economies?, Universidad Torcuato Di Tella and Visiting Research Fellow, World Bank, September 6th, 2001, <http://www.utdt.edu/departamentos/empresarial/cif/pdfs-wp/wpcif-082001.pdf>.

- Puschmann Dennis, Stolz Stephanie, "The New Basel Capital Accord and Its Implications for Developing Countries" (2002), <http://www.unibw-muenchen.de/campus/WOW/v1061/tagung/thema5-stolz.pdf>
- PWC, Challenges Of The New Basel Accord-Actions For Senior Management, 2001, <http://www.pwcglobal.com/extweb/indissue.nsf/DocID/4E84BBE5266B94EF85256B26004CB6EC>
- PWC, "Financial Services Bulletin," <http://www.pwcglobal.com>
- Rabell Eva Catarineu, Jackson Patricia, Tsomocos Dimitrios P, Procyclicality and the new Basel Accord– banks' choice of loan rating system, Working Paper no. 181, Bank of England 2003, http://www.finance.ox.ac.uk/file_links/finecon_papers/2003fe06.pdf.
- Reding Raphael Maurus von, The New Basel Capital Accord, The Arab Bank Review Vol. 3, No. 2 October 2001, <http://www.hondalinks.com/acura/new-basel-accord.html> - 9k
- Reisen Helmut, "Will Basel II Contribute to Convergence in International Capital Flows?" (2001), OECD Development Centre, http://www.wadmo.net/Basel2_HReisen.pdf.
- Risk And Capital Assessment And Supervision In Financial Firms, Interim Working Party Report, Finance and Investment Conference 2003, <http://www.actuaries.org.uk/files/pdf/proceedings/fib2003/Creedon.pdf>.
- Rodríguez L. Jacobo, International Banking Regulation Where's the Market Discipline in Basel II?, Policy Analysis No: 455, October 15 2002, www.cato.org/pubs/pas/pa455.pdf
- Rojas-Suarez Liliana, "Can International Capital Standards Strengthen Banks in Emerging Markets?" (2001), Institute for International Economics, <http://www.iie.com/publications/wp/2001/01-10.pdf>

Saidenberg Marc and Schuermann Til, The New Basel Capital Accord and Questions for Research, Federal Reserve Bank of New York, May 5 2003, <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/03/0314.pdf>

Segoviano Miguel Angel And Lowe Philip, Internal Ratings, The Business Cycle And Capital Requirements: Some Evidence From An Emerging Market Economy, 15 March 2002, http://www.bos.frb.org/bankinfo/conevent/slowdown/segoviano_lowe.pdf

The New Basel Accord," KPMG, February 2001, www.kpmg.com

TBB, Bankaların Risk Çalışmaları Hakkında Değerlendirme, Nisan 2004, SF.11, www.tbb.org.tr

Ward Jonathan, The New Basel Accord And Developing Countries: Problems And Alternatives, Working Paper No. 04, Research Fellow ESCR Centre For Business Research Cambridge University, 25-27 September 2002, <http://www.cerf.cam.ac.uk/publications/files/Ward04.pdf>

Weder Beatrice And Wedow Michael, "Will Basel II Affect international Capital Flows to Emerging Markets?" (2002), Technical Paper No. 199, OECD, www.wadmo.net/3_assembly.htm

Yudistira Donsyah, The Impact of Bank Capital Requirements in Indonesia, May 19 2003, <http://econwpa.wustl.edu:80/eps/fin/papers/0212/0212002.pdf>